

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY A KULTURY

HUDEBNÍ TRADICE A RITUÁLY VE VÝCHOVĚ

DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eliška Marková

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Daniela Mandysová

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 23. dubna 2019

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala doc. PaedDr. Daniele Mandysové za odborné vedení mé bakalářské práce, poskytování cenných rad a připomínek, za trpělivost a věnovaný čas. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentkám, které se podílely na výzkumu této práce. V neposlední řadě děkuji všem členům rodiny a přátelům, kteří mě během všech let studia velmi podporovali.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

Úvod	2
1 HUDEBNÍ TRADICE A JEJICH VYUŽITÍ BĚHEM ROKU	4
1.1 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	4
1.2 VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ	4
1.3 TRADICE BĚHEM ROKU	7
1.4 TRADICE A DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	8
1.5 HUDEBNÍ TRADICE OD JARA DO ZIMY	8
1.5.1 Jaro	9
1.5.2 Léto	10
1.5.3 Podzim	11
1.5.4 Zima	12
2 RITUÁLY A JEJICH VYUŽITÍ V MŠ	13
2.1 DEFINICE RITUÁLŮ A JEJICH SMYSL	13
2.2 RITUÁLY A DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	14
2.3 HUDEBNÍ RITUÁLY BĚHEM DNE V MŠ	15
3 HUDEBNÍ ČINNOSTI A JEJICH VÝZNAM PRO ROZVOJ DÍTĚTE	19
3.1 DEFINICE HUDBY A JEJÍ VÝZNAM	19
3.2 HUDEBNÍ ČINNOSTI A RVP PV	19
3.2.1 Dítě a jeho tělo	20
3.2.2 Dítě a jeho psychika	21
3.2.3 Dítě a svět	23
3.2.4 Dítě a ten druhý	23
3.2.5 Dítě a společnost	24
3.3 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MŠ	24
3.3.1 Pěvecké činnosti	24
3.3.2 Instrumentální činnosti	25
3.3.3 Pohybové činnosti	26
3.3.4 Poslechové činnosti	26
4 VÝZKUMNÁ ČÁST	28
4.1 DOTAZNÍK	29
4.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ	29
4.3 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	30
4.4 VERIFIKACE HYPOTÉZ	43
4.5 ZÁVĚR	44
5 SBORNÍK RITUÁLOVÝCH PÍSNÍ	45
ZÁVĚR	55
RESUMÉ	56
SEZNAM LITERATURY	57
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	59
PŘÍLOHA 1 – JARNÍ PÍSNĚ	I
PŘÍLOHA 2 – LETNÍ PÍSNĚ	III
PŘÍLOHA 3 – PODZIMNÍ PÍSNĚ	V
PŘÍLOHA 4 – ZIMNÍ PÍSNĚ	VIII
PŘÍLOHA 5 – FORMULÁŘ DOTAZNÍKU	X

Úvod

Již od prvního okamžiku, kdy přijdeme na svět, se s nimi setkáváme. Provázejí nás po celý život, ať už se jedná o okamžiky, které jsou pro nás něčím vzácné, radostné a oslavující určitou událost, nebo okamžiky smutné a klíčové pro společnost. Přináší nám pocit bezpečí, pohody a jistoty. Řeč je o tradicích a rituálech.

Svou bakalářskou práci zaměřuji na tradice a rituály v mateřských školách. Ze svých zkušeností z praxe jsem zjistila, že většina rituálů a tradic se realizuje skrze hudební činnosti. Nejčastěji se setkáváme s hudebními rituály, jako je zpívání v kruhu při ranním pozdravu, zpívání písně při úklidu nebo zpívání různých písní při oblékání. V některých mateřských školách se využívají rituály, jako je například zvonění zvonečkem, nejrůznější říkadla nebo poslech písní, podle kterých dítě pozná, co má v daný moment dělat. Z tradic se nejčastěji setkáváme se zpíváním koled v období adventu, při příchodu Mikuláše a čerta a v období Vánoc. Dále se můžeme setkat s různými písněmi, které jsou tradičně spojeny s ročním obdobím nebo určitým svátečním dnem. Nemůžeme však opomenout oslavy narozenin či svátků, které se v mateřské škole slaví během celého roku a zpívají se různé slavnostní písničky. Jednotlivými kapitolami chci přiblížit význam tradic a rituálů, se kterými se běžně setkáváme a jaký význam mají pro dítě předškolního věku. Dále se pokusím definovat hudební činnosti a jejich význam pro dítě. Cílem bakalářské práce bude zjistit, v jaké míře již existují zmínky o hudebních tradicích či rituálech, kam až sahá literatura týkající se tohoto tématu a jak moc jsou rituály a tradice pro dítě důležité. Součástí bakalářské práce pak bude sborník rituálových písní z vlastní tvorby, který by mohl poskytnout pomoc budoucím i současným učitelkám mateřských škol nebo maminkám a tatínkům. V části výzkumné budu zjišťovat, zda učitelky v mateřských školách pracují s rituály a tradicemi, jak s nimi pracují, zda používají právě hudební rituály a tradice a jaký význam dle nich pro dítě mají.

Různé známé kultury disponují velkým množstvím rituálů a tradic, neboť právě ony pomáhají zvládat náročné okamžiky, které přináší běžný den a provázejí člověka fázemi života. Někteří jedinci si myslí, že se bez rituálů a tradic obejdou. Někteří lidé si neuvědomují, s kolika rituály žijí. Většina lidí ale názor změní právě tehdy, když se do rodiny narodí dítě. Ať už se jedná o každodenní zpívání ukolébavky, čtení pohádek, nebo opakování různých říkanek při vytváření nových dovedností. V naší kultuře se slaví mnoho

svátků, na které se většinou každý z nás těší. Patří sem Vánoce, Velikonoce i narozeniny, které probíhají pokaždé ve stejnou dobu. Právě proto jsou tyto malé i velké chvíle velmi důležité. Člověk je na těchto zvycích přímo závislý. Klíčové jsou pak tyto rituály a tradice pro malé děti. Každé dítě potřebuje pevný denní režim a určitá pravidla. Prostřednictvím rituálů a tradic můžeme naplnit přirozenou potřebu jistoty a bezpečí při prožívání běžného dne a přinášet radost nejenom sobě, ale především dětem.¹

Jelikož by mateřská škola měla být místem, kde se dítě cítí bezpečně a má určitý pocit jistoty, lze konstatovat, že rituály a tradice jsou jedny z nejdůležitějších a nejvýznamnějších činností pro vývoj dítěte předškolního věku. I z tohoto důvodu jsem si toto téma vybrala a pokusím se ho podrobně rozebrat v následujících kapitolách.

---

¹ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4. s. 5.

1 HUDEBNÍ TRADICE A JEJICH VYUŽITÍ BĚHEM ROKU

Jelikož je bakalářská práce zaměřena na hudební tradice a rituály orientované na dítě v předškolním věku, je na úvod nutné objasnit, co vlastně předškolní věk či předškolní období znamená. V první části této kapitoly se věnuji právě charakteristice předškolního věku a vývoji dítěte, především se zaměřuji na hudební vývoj. Dále jsou definovány a popsány tradice, jejich smysl, využití v MŠ a jejich význam pro předškolní děti.

1.1 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Obecně můžeme konstatovat, že předškolním věkem rozumíme období od narození dítěte do doby, než dítě nastoupí do základní školy. Průcha a Koťátková rozdělují předškolní věk na: „*mladší školní věk*“, který začíná od narození dítěte do věku 3 let. Dále se tento věk člení na dvě období a to kojenecké a batolecí. Druhou skupinou je pak „*starší předškolní věk*“, který začíná od 3 let a končí v 6 letech. V mateřských školách bývají tyto děti rozděleny právě na děti mladší a předškoláky.² Šmelová ve své publikaci uvádí, že předškolní věk „*je v užším pojetí obdobím života dítěte od dovršení 3. roku věku do zahájení povinné školní docházky, zpravidla po dovršení 6. roku života jedince, tj. „věk mateřské školy“.*“³ U tzv. „věku mateřské školy“ se zastavuje i Langmajer, který uvádí, že děti z některých rodin do mateřských škol nechodí, ale naopak se vzdělávají doma, tudíž je diskutabilní, zda předškolní věk opravdu označovat „věkem mateřské školy“. ⁴ Většina autorů se shoduje na tom, že předškolní období je období jedince, které začíná od 3 let, končí 6. rokem života a je klíčové pro celkový vývoj jedince.

1.2 VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM OBDOBÍ

Z výše uvedených informací lze odvodit, že je velice důležité, aby učitel na dítě působil cíleně, systematicky a komplexně rozvíjel jeho osobnost. Je důležité, aby nebyla přeskočena ani urychlena žádná fáze vývoje dítěte. Jelikož svou práci orientuji na hudební tradice a rituály, u popisu vývojových fází dávám přednost právě rozvoji hudebnosti dítěte. „*Hudební vývoj chápeme jako proces utváření poměrně stálých a nevratných změn v psychických strukturách a funkcích jedince, který je závislý na jeho osobní vybavenosti,*

² PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4. s. 48-49.

³ ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4. s. 30-31.

⁴ LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 2., dopl.vyd. Praha: Avicenum, 1991. ISBN 80-201-0098-7. s. 75.

komunikaci s hudebním prostředím, na intenzitě a kvalitě hudebně výchovných podnětů.“⁵

Po získání určitých praktických zkušeností mohou říci, že nejdůležitější činností pro rozvoj hudebnosti dítěte, je činnost pěvecká, protože komplexně rozvíjí hudebnost jedince. Tato činnost zahrnuje složku artikulační, dechovou a hlasovou. Mezi další hudební činnosti pak patří činnosti instrumentální, pohybové a poslechové, které jsou pro rozvoj dítěte také důležité.

Tříleté děti jsou v takové fázi života, že se naučily chodit a běhat s občasnými pády. Zaměříme-li se na řečový projev, zde je ještě mnoho práce. Dítě nemá dokonalou výslovnost, některé hlásky zaměňuje za jiné. Dokáže odříkat různé říkanky a některé děti dokážou i zazpívat.⁶ Při uplatňování hudebních činností, je třeba si uvědomit to, že každé věkové období je jiné a je třeba dbát na potřeby a možnosti dítěte a rozvíjet hudební schopnosti s ohledem na ně. Tříleté děti mají pěvecký rozsah v rozmezí tří tónů, ale měli bychom počítat s tím, že každé dítě je jiné, a proto se bude hlasový rozsah u jednotlivého dítěte lišit. V tomto věku se objevují první „operace s hudebními představami“ a děti svým spontánním zpěvem, např. zpíváním panence nebo medvídkovi, vyjadřují své pocity a nálady. S přibývajícím věkem se pak dítěti vyvíjí i sluchový analyzátor, dále zesilují hlasivky a tóny pak tvoří děti automaticky.⁷ Jelikož zpěvu předchází řečové projevy, je třeba zaměřit se na motoriku mluvidel. Vše závisí na vývoji hrubé motoriky, protože právě ona předchází vývoji jemné. Jestliže se dítě správně vyvíjí v oblasti hrubé motoriky, je pravděpodobné, že se bude správně vyvíjet i v jemné motorice, která souvisí s hybností mluvidel. V opačném případě, kdy je motorický vývoj opožděn, bývá opožděný i vývoj řeči, který je dále spojen s rozvojem myšlení. Proto je nezbytné, abychom zařazovali pohybové činnosti už od útlého věku.⁸ Čtyřleté děti správně a hbitě ovládají své končetiny. Dokážou hopsat, skákat, lézt, stát na jedné noze nebo házet míčem. Zkoušením zavazování tkaničky, hrou s plastelínou či hrou na pískovišti a kresbou se dítě zdokonaluje i v oblasti jemné motoriky. Řečový projev se také zlepšuje a nesmyslné dětské výrazy

⁵ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN isbn978-80-246-2060-2. s. 355.

⁶ LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 2., dopl.vyd. Praha: Avicenum, 1991. ISBN 80-201-0098-7. s. 76-77.

⁷ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN isbn978-80-246-2060-2. s. 362.

⁸ PEKÁRKOVÁ, Simona. *Jdu do školy: chytrý pomocník pro děti a rodiče*. Ilustrovala Jana BABOROVÁ. Praha: Fragment, 2017. ISBN 978-80-253-3111-8. s. 10-11.

a zkomolená slůvka postupně vymizí.⁹ Pěvecký rozsah může být až šestitónový a „leží v prostoru jednočárkové oktávy“.¹⁰ V období od 4 do 6 let je pak nejdůležitější hra. Děti si hrají na různá povolání či role (např. na mámu a tátu). Rozšiřují si tak slovní zásobu a zdokonalují se v komunikování s ostatními. Dítě by v tomto věku mělo vědět, jak se chovat a rozlišovat chování dobré a špatné. Dále by se měly umět vyjádřit, sdělit své pocity a respektovat nálady a přání druhých. Dokážou plnit jednoduché úkoly a rozhodovat se.¹¹ V hudební výchově děti rády hrají na hudební nástroje a doprovází jimi svůj zpěv. Začínají tak vyjadřovat své pocity a pohybem reagují na hudbu, neboli začínají „pohybově reagovat na základní hudebněvýrazové prostředky, jako jsou například rytmus, pulzace, metrum, dynamika.“. Na konci předškolního období se dítě dokáže lépe projevat a to buď pomocí pohybu či výtvarné nebo hudební činnosti.¹² Předškolní děti mají rozsah sedmi- až osmitónový. Tudíž pro ně můžeme vybírat písně těžší a zkoušet s nimi nové věci.¹³

---

⁹ LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 2., dopl.vyd. Praha: Avicenum, 1991. ISBN 80-201-0098-7. s. 76-77.

¹⁰ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 31.

¹¹ PEKÁRKOVÁ, Simona. *Jdu do školy: chytrý pomocník pro děti a rodiče*. Ilustroval Jana BABOROVÁ. Praha: Fragment, 2017. ISBN 978-80-253-3111-8. s. 192-195.

¹² KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3. s. 52-53.

¹³ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 31.

1.3 TRADICE BĚHEM ROKU

Cílem této kapitoly je definovat tradice během roku a popsat jednotlivé aktivity od různých autorů, kteří se tradicemi ve svých publikacích již zabývali. Dále se pokusím popsat, jak jsou tradice důležité pro dítě v předškolním věku. Na závěr rozepisují jednotlivé roční doby a u každé uvádím tradice s nimi spojené.

Tradice provázejí člověka už od pradávna. Tyto obřadnosti byly silným prostředkem ke sjednocování rodiny, obce nebo celého národa. Většina z těchto tradic byla spojena s vírou lidí, různými mýty a přírodou. Bohužel tyto tradice ovlivnil vývoj civilizace, kdy mnohé z tradic byly zapomenuty, potlačeny a zůstaly nám jen ty, které jsou pro člověka něčím zajímavé. Jelikož tradice přicházejí s každoroční pravidelností, která se nemění, není divu, že v minulosti nahrazovaly tradice prostému lidu kalendáře. Dnes už k časové orientaci využíváme jiné prostředky. Nemůžeme však na tradice zapomenout nebo je považovat za nedůležité. Lidová kultura „*je pamětí národa, lidové tance, písně, slovesnost, zvyky a předměty jsou cenným dědictvím, které může být zdrojem poznání, radosti a tvořivé inspirace i pro současného člověka.*“¹⁴ Další tradiční momenty, kde hraje hudba nezastupitelnou roli, jsou narozeniny, různé obřady, svatby, oslavy, křtiny atd. V mateřských školách to bývají právě oslavy narozenin či svátků, kde s dětmi zpíváme tradiční písně, což děti učí k naslouchání a pozornosti k druhému a „*vykouzlit ze všedního dne svátek*“.¹⁵ Tradice může mít mnoho významů. Dle Šottnerové jsou tradice mnoho významných dní a svátků během celého roku, které do našeho života vnášejí radost, pospolitost a mravní hodnoty.¹⁶ Lze říci, že tradicí rozumíme určité zkušenosti a vzory chování, které jsou předávané z generace na generaci a přináší do našeho života radost, mravní hodnoty a určitý řád.

---

¹⁴ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9. s. 7.

¹⁵ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3. s. 108.

¹⁶ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9. s. 7.

1.4 TRADICE A DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Tradice a celkově lidová kultura je velice důležitá. Díky této kultuře se rozvíjí osobnost dítěte ve všech pěti základních oblastech: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a společnost, dítě a svět, dítě a ten druhý. V průběhu tisíciletí se ve společnosti utvořily určité hodnoty, které může dítě objevovat. Seznamuje se například s tím, co lidé vytvořily nebo co nám zanechala příroda. *„Z bohatého folklórního materiálu, který nám naši předkové zanechali, se nejvíce využívají lidové písně, pohybové hry a hry se zpěvem, dále jsou to říkadla, hádanky i různé veršičky. V nich je obsažena nejcennější hodnota lidové kultury, protože tyto tradice jsou prostoupeny radostí, láskou k dítěti, domovu a místu, kde žijeme. Dítěti to tak dodává pocit uspokojení, což má vliv na rozvoj jeho harmonické osobnosti.“* Touto cestou, kdy člověk uctívá lidové obyčeje, si vytváří vztah k druhým lidem, k estetice i etice. Tyto hodnoty, které se tímto způsobem tvoří, si dítě ponese po celý život. Nejdůležitější je však výchova rodiny, kde si dítě z chování rodičů odnáší určité mravní jednání. Jestliže nějaká rodina tradice neuznává, je velice důležité, aby prožití těchto tradičních událostí dětem alespoň umožnila.¹⁷

1.5 HUDEBNÍ TRADICE OD JARA DO ZIMY

Jaro, léto, podzim, zima. To jsou čtyři roční období, která jsou spojena s různými významnými dny, oslavami či svátky. V následujících podkapitolách jednotlivě rozepisují roční doby a jejich nejvýznamnější dny a tradice. Dále uvádím, jaké nejrůznější činnosti lze v určitých ročních dobách s dětmi v mateřských školách realizovat. Snažila jsem se vybírat činnosti, které souvisejí s hudebními činnostmi a v přílohové části pak uvádím příklady nejrůznějších písní spojených právě s určitým obdobím.

---

¹⁷ STEJSKALOVÁ, Kateřina. *Lidové obyčeje a jejich využití v hudebních činnostech v mateřské škole*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická. s. 15.

1.5.1 JARO

Dle kalendáře začíná jarní rovnodennost kolem 20. – 21. 3., avšak dle počasí jaro začíná přibližně 1. března. Je zřejmé, že děti nebude zajímat, kdy přesně jaro začíná. Jelikož si děti k osvojení určitých dovedností, znalostí a schopností potřebují vše prožít všemi smysly, na jaře je nejvíce budou zajímat věci, které se pohybují, rostou a vyvíjí se. Z uvedeného lze říci to, že tradicemi na jaře nerozumíme pouze Velikonoce, ale můžeme sem zařadit i pozorování jevů živé a neživé přírody. Konkrétně tím můžeme myslet každoroční pozorování rostlin, které na jaře rostou, povídání si o mláďatech, která jsou jakýmsi symbolem jarních dnů, či pozorování proměnlivého jarního počasí. Pozorování mláďat je pro děti velice inspirativní a zajímavé. Díky tomuto tématu se dají výborně rozvíjet pohybové schopnosti a dovednosti dětí a lze ho uplatnit např. i v jazykové výchově.¹⁸ Ovšem velmi často se setkáváme s lidovými tradicemi. „*Podle lidových říkadel na sv. Řehoře jaro klepe na dveře a nastává čas loučení se zimou a vítání nového jara.*“¹⁹ Den sv. Řehoře byl svátkem školáků, kteří chodili různě přestrojení po městě, zpívali a prosili o dárky. Po veselém masopustě pak nastává půst. „*Postní neděle mají odedávna svá zvláštní jména, která připomínají původ a důvod jména. Napovídají, jaká jídla, obyčeje, obřady a zábavy mívali lidé v této době.*“²⁰ Jednou z nejznámějších tradic jara jsou Velikonoce. Podle Šottnerové můžeme tyto svátky označit jako tradiční oslavu jara a někdy se současným jazykem nazývají Svátky jara. V minulosti byly Velikonoce významnější než Vánoce. V některých zemích, např. ve Francii a Německu, je to tak dodnes. Velikonoce slavíme po jarní rovnodennosti, což je první neděle po jarním úplňku. Tato neděle tedy může být v období mezi 22. březnem a 25. dubnem.²¹ Velikonoce však nespojují pouze s lidovými zvyky a tradicemi. V mateřských školách spočívají tradice v různých činnostech, jako je například výroba zajíčků, kuřátek, zdobení vajíček či učení se velikonočních koled. Můžeme sem také zařadit tradiční pečení velikonočních bochánek nebo různé velikonoční trhy, kde děti zpívají jarní písničky a rodiče zde mohou zakoupit

¹⁸ OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Praha: Portál, 2003. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-847-3. s. 42-57.

¹⁹ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vydání páté. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0994-2. s. 15.

²⁰ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vydání páté. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0994-2. s. 15.

²¹ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9. s. 31.

velikonoční výrobky. Dle Opravilové a Gebhartové k jarnímu období neodmyslitelně patří i Svátek matek, který se slaví druhou květnovou nedělí. S tímto dnem souvisí i zpěv písní. Tradičně se pořádají besídky, kde děti zpívají svým maminkám různé písně. Celkově lze konstatovat, že jarní atmosféra k hudebnímu nebo hudebně pohybovému projevu doslova vybízí. V mateřských školách se nejčastěji setkáváme s tanečky spojenými se zpěvem.²² Jarní písničky, které jsou vhodné k tomuto tématu, uvádím v příloze č. 1.

1.5.2 LÉTO

Období léta bývá v mateřské škole velmi krátké oproti ostatním ročním dobám. Než se děti rozejdou na prázdniny, můžeme pozorovat letní počasí nebo si povídat o různých oslavách, jako jsou letnice a další svátky, které slavili naši předkové.²³ Hlavní slavnostní událostí v létě byly dožínky. Jsou to slavnosti sklizně obilí, které bylo a je dodnes velmi důležitou plodinou pro lidi, ale i zvířata.²⁴ Pokaždé, když byla sklizeň šťastně dokončena, se všichni lidé radovali, hodovali, tančili a zpívali. Ovšem zpěv nesloužil jen k radosti a oslavě. Lidé si zpívali při cestě na pole a ulehčovali si tak těžkou práci. Do letních písní zařazujeme dle Kulhánkové písně o letním počasí, přírodě, ale i o zvířatech a řemeslech.²⁵ I přesto, že k tomuto tématu se příliš velké množství aktivit v mateřské škole nevztahuje, v příloze č. 2 uvádím různé letní písně, které si s létem můžeme tradičně spojovat a v mateřských školách s nimi pracovat.

---

²² OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Praha: Portál, 2003. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-847-3. s. 60-83.

²³ OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Praha: Portál, 2003. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-847-3. s. 163

²⁴ ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9. s. 84.

²⁵ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vydání páté. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0994-2. s. 51

1.5.3 PODZIM

Ve spojení podzimu s mateřskou školou se každé učitelce vybaví větrné počasí a s ním spojené tradiční pouštění draků, tvoření nejrůznějších zvířátek z listů opadaných stromů apod. V některých mateřských školách se pouštění draků stalo dokonce tradicí, do které jsou zapojeny rodiče i prarodiče dětí. Období podzimu je spojeno s mnoha lidovými pranostikami, které lze v mateřských školách využít k přiblížení podzimního počasí.²⁶ S podzimním počasím souvisí 11. listopad, kdy svatý Martin přijíždí na bílém koni. Na tento den se často slavilo posvícení, kdy na stole nesměla chybět svatomartinská husa. Dne 22. listopadu se slaví sv. Cecílie, která byla patronkou hudebníků. Na sv. Ondřeje, což je 30. listopadu, se věštilo. Byl to nejdůležitější den na věštění. Podobně jako na Štědrý večer se lilo olovo, dívky třásly bezem, tūkaly na kurník, házely boty přes hlavu nebo dávaly do vody višňové větvičky, aby věděly, co je čeká v dalším roce. Dříve si děti hrály na pastvách, kam vyháněly zvířata, jako jsou kozy, husy a krávy. Na pastvy se chodívalo od května do podzimu. Děti zde hrály různé hry a také se bavily práskáním bičů, které si vyráběly z pevné násady a provazu, který na ni přivázaly. Chlapci pak práskali bičem v menších skupinkách a „pořádali na pastvině „koncerty“.“²⁷ Další oblíbenou aktivitou bylo pečení brambor na ohníčku, který byl zdrojem tepla. Tato podzimní zábava spojená se zpíváním u ohně je pro děti i rodiče oblíbená dodnes. V příloze č. 3. uvádím podzimní písničky vhodné do mateřských škol.

²⁶ OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Praha: Portál, 2003. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-847-3. s. 278-280.

²⁷ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vydání páté. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0994-2. s. 95

1.5.4 ZIMA

Většina lidí si období zimy spojuje pouze s Vánocemi a s oslavou Nového roku. Nesmíme ovšem zapomínat např. na sv. Barboru, kdy si dívky uřízly třešňovou či jabloňovou větvičku, kterou daly do vody, a když do Vánoc rozkvetla, znamenalo to, že jaro přijde v ten správný čas. Někde rozkvetlá větvička mohla znamenat zdraví a pohodu pro celou rodinu, jinde zase znamenala, že se dívka ten rok vdá. V zimě jsou pro děti velice atraktivní ptáci. Jako tradici můžeme považovat např. každoroční sypání semínek slunečnice do krmítek, která si děti mohou v mateřských školách vyrobit společně s paní učitelkou a následně toto krmítko umístit do školní zahrady, kde budou ptáčky každý den pozorovat a dle potřeby krmit. Nejvýznamnější a pro děti nejlepší období pro vcítění se do pohodové atmosféry, je období Vánoc. Jelikož se děti na vánoční čas velice těší, je pro ně příprava na tyto dny velice přitažlivá. Existuje mnoho aktivit, jak toto tradiční období dětem nejlépe přiblížit. Vše začíná adventem, kdy si s dětmi můžeme připravit např. adventní kalendáře. Opravilová a Gebhartová ve své knize uvádí, že do adventního kalendáře „nejprve „naplánujeme“ a potom zaznamenáme a zdokumentujeme všechny činnosti a zážitky, které s přípravou svátků souvisely. Ke kalendáři se můžeme v příštím roce vrátit a postupně tak vytvářet vlastní výchovné tradice a rituály.“²⁸ Nejklíčovějším dnem je samozřejmě 24. prosinec, kdy nastává Štědrý den. Kdo se nepostí, neuvidí zlaté prasátko. Lidé na vesnici se dříve věnovaly výrobě hraček a ozdob, které při Štědrém večeru věsily na stromeček. Kolem stromečku se stavěl betlém z papírových nebo dřevěných figurek. V noci pak lidé chodívali na půlnoční mši. Období Vánoc bylo a je dodnes spojováno s velkým množstvím zvyků, koled a popěveků. Na sv. Štěpána chodili koledníci po vesnici a zpívali, někdy se dokonce doprovázeli i na nástroje. Toto radostné a veselící období vrcholí masopustem, který trval od Tří králů až do Popeleční středy, která znamenala začátek předvelikonočního půstu.²⁹ V mateřských školách si většinou paní učitelky dělají také svůj Vánoční den. Tradičně s dětmi zdobí stromeček, zpívají se koledy a v některých školách děti dostávají i drobné dárky. Písničky vhodné k zimní tématice uvádím v příloze č. 4.

²⁸ OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Praha: Portál, 2003. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-847-3. s. 452-426.

²⁹ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vydání páté. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0994-2. s. 119.

2 RITUÁLY A JEJICH VYUŽITÍ V MŠ

Tak, jako jsou důležité tradice během roku, jsou velice důležité i rituály během roku a běžného dne v mateřské škole. Rituály nás provázejí po celý život. Mnoho lidí si často neuvědomuje, že všední dny bychom bez rituálů zvládli jen stěží a že pomocí rituálů můžeme lépe zvládat i těžké časy, které nám život přinese.³⁰ V mateřské škole jsou rituály velice důležité. Děti se lépe orientují v činnostech, které se každý den opakují. Velmi často se setkáváme s rituály s hudební podobou. Mezi takové rituály patří např. ranní pozdrav v komunitním kruhu, zpívání nebo poslech písně při úklidu nebo zpívání písně při odchodu ven. V následujících podkapitolách rozepisují definice a význam rituálů, vliv na rozvoj dítěte v předškolním věku a dále to, s jakými hudební rituály se můžeme v mateřských školách setkat.

2.1 DEFINICE RITUÁLŮ A JEJICH SMYSL

Kunze a Salamander uvádí, že: „*pojmem „rituál“ měl v mnoha zemích dlouhou dobu punc zapovězenosti. Především v 60. a 70. letech minulého století se totiž rituály často ztotožňovaly s tradicemi, které pozbyly svůj smysl, či s překonanými lidovými nebo církevními zvyky – a jako takové se zamítaly. Lidé přehlíželi, že rituály plní mnohé důležité úlohy. Nikoli bez důvodu doprovázely lidstvo vždy a všude.*“³¹ Dle Kaščáka lze říci, že rituály rozumíme specifické rámce a představují aktivity, které jsou schopny formovat správně člověka, socializovat ho a měly by být součástí pedagogického zájmu, což znamená zájem o systematické vedení lidí k očekávaným dispozicím.³² Někteří lidé si rituály stále sjednocují s tradicemi nebo zvyklostmi. Někdo si pod tímto pojmem může představit domorodé africké kmeny, kdy jeho příslušníci zpívají a tančí kolem ohně a oslavují své bohy. Pouze určití jedinci si uvědomují, že rituály nás provázejí každý všední den a že existují ve všech kulturách. Ať už se jedná o ranní hygienu, vyprávění pohádky na dobrou noc nebo obyčejný pozdrav, nelze si bez rituálů lidskou společnost představit.³³ Další autorkou, která se tématem rituálů ve své knize zabývá, je Gertrud

³⁰ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4. s. 8-9.

³¹ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4. s. 9.

³² KAŠČÁK, O. *Význam a místo rituálů v pedagogické teorii a praxi*. Pedagogická orientace 2009, roč. 19, č. 2, s. 38–52. ISSN 1211-4669. s. 40

³³ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4. s. 9

Kaufmannová – Huberová, která knihu napsala v německém jazyce a po třech letech byla tato kniha přeložena do češtiny. Ve své knize se zmiňuje o tom, jak moc dítě rituály potřebuje. Uvádí zde informaci, se kterou se ztotožňuji. Píše zde, že rituály mají určité společné znaky, jako jsou např. jejich pravidla, která se nemění a jsou pro rituál velice důležitá a mají je všechny rituály. Avšak jelikož se společnost neustále mění, některé rituály a jejich pravidla začínají postrádat svůj smysl a zanikají. Definici rituálu uvádí jako „slavnostní náboženské nebo i světské ceremonie, které probíhají podle přesně stanoveného schématu, jako je třeba mše, přísaha představitele státu, korunovace krále, povýšení do vyšší vojenské hodnosti, nejrůznější udělování cen, přijetí do určitého povolání atd.“.³⁴ Pekárková se ve své knize zmiňuje o důležitosti rituálů jak v MŠ, tak i v rodině, kde mají nezastupitelnou roli. „Pomáhají dětem překonávat menší či větší úzkosti“ a děti díky nim ví, co bude a nemusí se toho bát. Nejčastěji se setkáváme s rituály před spaním, nebo naopak při vstávání. Každá rodina si pak může vytvořit své rituály, jako je to ve třídách mateřských škol, kde si učitelka vymyslí také své rituály.³⁵

2.2 RITUÁLY A DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Jak již zmiňuji v předchozích kapitolách, rituály jsou pro děti předškolního věku velice důležité a mají svůj smysl v utváření příjemného prostředí, kde se dítě cítí bezpečně a s rituály tak cítí jistotu při organizaci činností v průběhu běžného dne. Kaufmannová – Huberová uvádí, proč by měly být rituály pro dítě prospěšné. Jejich smysl spočívá v tom, že by se dítě mělo lépe orientovat ve vnímání a uspořádání běžného dne, dále by se mělo naučit respektovat určité hranice, lépe by se mělo odpoutávat od matky a nejbližších osob, se kterými je dítě neustále v kontaktu. Dále uvádí, že jsou prospěšné právě proto, aby dítě lépe vyjadřovalo své myšlenky ze strachu nebo zlosti a aby se strach naučilo lépe zvládat. Neposledním bodem je například „rozvoj vnímání reality, nezbytném pro školu“.³⁶ Důležitým poznatkem autorky je čas. Čas, který dítěti věnujeme, je velice důležitý a musíme ho umět správně uspořádat. Právě uspořádání dne je pro dítě určitým rituálem, avšak musíme strukturu dne dodržovat a nevybočovat z pravidel, která

³⁴ KAUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3. s. 9.

³⁵ PEKÁRKOVÁ, Simona. *Jdu do školy: chytrý pomocník pro děti a rodiče*. Praha: Fragment, 2017. ISBN 978-80-253-3111-8. s. 201.

³⁶ KAUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3. s. 25-35.

stanovíme. To však neznamená, že budeme stále dokola zpívat stejnou písničku, nebo že si budeme hrát každý den se stejnou hračkou. Rituálové aktivity můžeme pozměňovat každý den, avšak je důležitý právě onen čas, kdy aktivity uskutečňujeme. Nejvhodnějšími rituály jsou říkanky či písničky, vyprávění příběhů, hraní si s dítětem. Například ukolébavky i jiné rituály sloužící pro uklidnění nebo uspávání dětí jsou nesmírně vzácné, protože vyvolávají pocit bezpečí a to není důležité jen pro dítě, ale především i pro nás. Neměli bychom s rituály pracovat jen proto, že nám to naše podvědomí říká, protože jsme si to někde přečetli. Musíme je do výchovy zařazovat proto, že mají určitý význam pro děti i pro nás.³⁷ Zde můžeme zmínit i tradice, protože určité rituály, které se v rodinách objevují, převzali rodiče od svých rodičů a s těmito rituály se setkávali již ve svém dětství, což je vlastně rituál, který je zároveň tradicí, protože se opakuje už po několik generací.³⁸

2.3 HUDEBNÍ RITUÁLY BĚHEM DNE V MŠ

V mateřských školách se nejčastěji setkáváme s rituály, které mají formu říkadelských či zvonění zvonečkem před různými činnostmi. Dále se můžeme setkat se zpěvem různých písní v ranním kruhu, před obědem, při odchodu ven, nebo poslechem písně při úklidu. Tyto hudební rituály jsou většinou spojeny s pohybem. Pohyb je pro člověka velice přirozený projev. U dětí je naprostou samozřejmostí a důležitou součástí každého dne.³⁹ I to, že se dítě v mateřské škole každý den řízeně pohybuje, může být určitý rituál, který mu přináší pocit jistoty a bezpečí. Nejčastěji se setkáváme s říkadly, která jsou spojená s pohybem. Pro starší děti jsou typické hry, jako například Zlatá brána, Chodí pešek okolo atd. Lišková uvádí, že „*Hudebně-pohybová výchova je v MŠ založena na rozvoji elementárních pohybových dovedností, dbáme především na zachování spontánního projevu dětí a radosti z pohybu*“.⁴⁰

---

³⁷ KAUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3. s. 24-25.

³⁸ KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4. s. 13.

³⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 10.

⁴⁰ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 46.

Jedním z rituálů, který můžeme využívat v mateřské škole, je pozdrav. Ať už se jedná pouze o slovní vyjádření, říkadlo nebo nějakou píseň, je to něco, co se každý den opakuje a pro děti to zajisté vyvolá příjemný start do nového dne v mateřské škole. Musíme si samozřejmě uvědomit, že každá mateřská škola má organizaci dne nastavenou jinak, proto i rituály se v jednotlivých třídách mohou lišit.

Obrázek 1 - Ranní rituálové zpívání ⁴¹

Dalším rituálem, se kterým se často setkáváme, je určitý signál, díky kterému děti poznají, že si mají uklízet hračky, se kterými si hrály při ranních spontánních činnostech. Jedním z rituálových signálů může být zazvonění zvonečkem. Děti reagují na sluchový podnět, a jelikož se zvonění opakuje před každým úklidem, děti už ví, co mají dělat. Dalším rituálem může být píseň, kterou buď učitelka zpívá a děti uklízí, nebo ji pustí z reproduktoru a uklízí s dětmi, anebo ji zpívá zároveň s dětmi a k tomu všichni uklízí.

⁴¹ Vlastní fotografie.

Opět záleží na tom, jak si to učitelka ve třídě zorganizuje a jak to bude vyhovovat jí i dětem.⁴²

Dalším nejčastějším rituálem, který se v mateřských školách objevuje, je komunitní nebo také komunikační kruh. Komunitní kruh je odvozen od slova komunita, čímž rozumíme společenstvo lidí. Jeho cílem je především vytvoření bezpečného prostředí pro dítě, rozvoj emocionální stránky, rozvoj vztahů ve třídě a vytvoření pocitu jistoty a toho, že všichni jsme si rovni.⁴³ Nejčastější způsob svolání ranního kruhu bývá píseň, kterou si děti zaspívají společně s paní učitelkou. Dále si pak děti v kruhu povídají, pracují a učí se nové poznatky o světě. Písně jsou velmi často spojeny s pohybem, který v kruhu navodí příjemnou atmosféru pro následující řízenou činnost.

Obrázek 2 - Zahajování ranního kruhu⁴⁴

⁴³ Komunitní kruh. *Metodický portál RVP - Modul Články* [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/>

⁴⁴ Vlastní fotografie.

Dalšími rituály, kde můžeme využít hudební činnosti, mohou být příprava na svačinu, příprava na pobyt venku, zpívání na vycházce nebo na školní zahradě, v některých mateřských školách se od řízené činnosti odděluje ještě tělovýchovná chvilka, kdy mohou děti cvičit na píseň. Dále sem můžeme zařadit zpívání písně po příchodu z pobytu venku, což souvisí s hygienou a přípravou na oběd. Před odpočinkem můžeme dětem zpívat různé ukolébavky. Učitelka tak může pro děti připravit nespočet rituálů, kterými v mateřské škole vytvoří příjemné zázemí a atmosféru, kde se bude dítě cítit bezpečně a bude do mateřské školy chodit rádo.⁴⁵

Obrázek 3 - Rituál před odchodem ven⁴⁶

Nemůžeme zapomenout na oslavy narozenin a svátku. V mateřských školách to probíhá tak, že děti nosí do školky nejrůznější cukrovinky, které ostatní děti dostanou za přání. Přání probíhá formou písní. Setkala jsem se např. s tím, že si oslavenec mohl vybrat nejoblíbenější píseň, kterou mu děti zazpívaly. Jinde se mohou zpívat klasické tradiční narozeninové či sváteční písně. Opět záleží na tom, jak si organizaci těchto rituálů učitelka ve třídě nastaví.

⁴⁵ Další rituálové písně vhodné pro předškolní děti uvádím v závěru bakalářské práce v kapitole „Sborník rituálových písní“.

⁴⁶ Vlastní fotografie.

3 HUDEBNÍ ČINNOSTI A JEJICH VÝZNAM PRO ROZVOJ DÍTĚTE

Mezi hudební činnosti řadíme dle Liškové zpěv, poslech, pohyb a hru na instrumentální nástroje. Abychom se mohli v mateřských školách plně věnovat hudební výchově dle požadavků Rámcového vzdělávacího programu předškolního vzdělávání (dále jen RVP PV), musíme dobře vědět, jaký má vliv na celkový rozvoj osobnosti hudební výchova.⁴⁷ V dalších podkapitolách se budu podrobně věnovat tématu hudebních činností a rozvoje osobnosti dítěte dle RVP PV.

3.1 DEFINICE HUDBY A JEJÍ VÝZNAM

Většinou si pod pojmem „hudba“ každý představí nějaký systém zvuků, který je spojen zpěvem a doprovodnou melodií, která může být tvořena nástroji, elektronikou či hlasem nebo zvuky přírody, jiní si mohou představit jen sbor nástrojů vytvářející zvuky, které příjemně ladí našemu sluchu. Dle Jurkoviče je hudba přirozenou součástí psychofyzického chování dětí a je jedinečným vyjádřením lidské kreativity. Důležitou součástí hudby je rytmus, který napomáhá k rychlejšímu rozvoji hrubé i jemné motoriky.⁴⁸ Jelikož se hudba, nebo raději hudební činnosti, objevují ve všech oblastech RVP PV, je zřejmé, že má pro dítě předškolního věku velký význam a rozvíjí komplexně jeho osobnost.

3.2 HUDEBNÍ ČINNOSTI A RVP PV

Hudební výchova je součástí všech oblastí Rámcového vzdělávacího programu. Lišková uvádí, že *„Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání dává prostor k propojování jednotlivých hudebních aktivit nejen v rámci tzv. oborové integrace, ale i ve spojitosti s mimohudebními činnostmi. Tvoření konkrétních příprav, plánů tematických celků a projektů je mnohem komplikovanější a z hlediska metodických postupů hudební výchovy méně přehledné, na druhé straně však kreativnější.“*⁴⁹ Z výše uvedeného lze odvodit, že díky oborové integraci může učitelka v MŠ využít své znalosti a zkušenosti z jiných oborů umění, propojit je s hudebními činnostmi a tím tak vytvořit zajímavý a kreativní plán, který zaujme nejenom děti, ale může tak inspirovat i další učitelky mateřských škol.

⁴⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 3-7.

⁴⁸ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3. s. 10-11.

⁴⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 6.

Hudební činnosti rozvíjejí mnoho oblastí a mají vliv na tvořivost a komunikaci dítěte, podporují logické myšlení a podílejí se na rozvoji paměti. Dále lze říci, že hudební činnosti rozvíjejí celou osobnost a podílejí se na zdokonalování osobnosti jedince. Vedou k týmové spolupráci, vzájemnému respektu i toleranci a zodpovědnosti.⁵⁰ Dále Lišková uvádí: „Hudba má vliv i na utváření sebedůvěry dítěte, jeho zdravého sebeprosazování, přispívá k objektivnímu hodnocení druhých.“⁵¹ Hudební činnosti také přispívají k tomu, aby byly děti méně agresivní a aby na ně měla hudba spíše účinek odpočinku a zrelaxování. Z výše uvedeného lze podotknout, že hudba a hudební aktivity v mateřské škole mají na dítě pozitivní vliv v oblasti rozvoje psychického i fyzického.

V následujících podkapitolách se pokusím popsat jednotlivé oblasti RVP PV a to, jak souvisejí s hudebními činnostmi v mateřské škole.

3.2.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO

Cílem této oblasti je zaměřit se na tělesnou zdatnost, pohybové a manipulační dovednosti, fyzickou pohodu a také na sebeobslužné dovednosti a zdravé životní návyky. Tyto cíle lze naplnit skrze nejrůznější činnosti, do kterých patří i hudební činnosti. Vzdělávací cíle nám říkají, že bychom u dítěte měli podporovat „rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí.“⁵² Dále bychom u dítěte měli rozvíjet fyzické i psychické zdatnosti a to, aby dítě užívalo všechny smysly. K tomu, abychom tyto cíle mohli naplnit, se musíme dále zaměřit na vzdělávací nabídku. Mnoho cílů lze naplnit skrze hudební činnosti. Nejčastěji se setkáváme s hudebně pohybovými hrami a činnostmi. Dále můžeme použít běh, skoky, poskoky či chůzi na určitou píseň nebo rytmus. Můžeme také využít mnoho písní k poznávání lidského těla a jeho částí. K činnostem odpočinkovým můžeme využít relaxační techniky včetně poslechu relaxační hudby, která zajistí pohodovou atmosféru. Poslední věc, na kterou je třeba se zaměřit, jsou očekávané výstupy, což je to, co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže. Mezi takové výstupy patří například sladění

⁵⁰ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 7.

⁵¹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 7.

⁵² SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 15.

pohybu a hudby nebo sluchové rozlišování zvuků a tónů. Dítě by se také mělo naučit umět zacházet s různými předměty denní potřeby, hračkami nebo hudebními nástroji. Je třeba dbát na to, aby tyto činnosti nebyly ničím ohroženy. Především je třeba udělat taková opatření, jako je například znalost zdravotního stavu dítěte, příprava vhodného prostředí s množstvím vybavení a udržení dostatečného respektu k individuálním potřebám dětí.⁵³

3.2.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

V této oblasti se učitel zaměřuje především na psychickou zdatnost a duševní pohodu dítěte. Nesmíme ovšem zapomenout, že do této oblasti patří také rozvoj řeči a jazyka, intelektu či kreativity a sebevyjádření. Tudíž tuto kapitolu ještě dále rozčlením na tři podoblasti, které popíši.

1. Jazyk a řeč

V této oblasti by se měl učitel zaměřit především na řečové schopnosti a jazykové dovednosti a jejich rozvoj. Dalším vzdělávacím cílem je pak „*osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)*“.⁵⁴ Pro naplnění těchto cílů je v RVP PV široká nabídka činností. Patří sem například sluchové a rytmické hry, vokální činnosti, slovní hádanky, poslech pohádek a příběhů, dramatizace nebo zpěv. Dítě by pak na konci předškolního období mělo zpravidla dokázat správně vyslovovat, pojmenovávat věci, kterými je obklopeno a naslouchat druhým. Z hlediska hudebních činností by se dítě mělo učit krátké texty zpaměti, což jsou krátké písničky a říkanky nebo umět vytvořit jednoduchý rým. Aby vše správně fungovalo, nesmí se zapomenout na to, že důležitou složkou při činnostech je motivace a prostředí komunikačně bohaté.⁵⁵

2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Mezi hlavní cíle této podoblasti patří rozvoj smyslového vnímání včetně přechodu z myšlení konkrétně názorného k slovně-logickému. Dále je třeba zaměřit se na tvořivost, zájem o učení či podporu dětí k pozitivnímu vztahu k různým činnostem. Ve vzdělávací

⁵³ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 15-16.

⁵⁴ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 17.

⁵⁵ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 17-18.

nabídce můžeme najít spoustu činností. Některé činnosti jsou zaměřené na pozorování různých objektů, ať už jde o objekty přírodní, kulturní nebo technické. Dále se lze zaměřit na různé předměty z běžného života, u nichž můžeme například určit vůni, barvu, tvar, ale můžeme je poznávat i prostřednictvím zvuků a rozvíjet tak sluchové vnímání dětí. Patří sem také spontánní hraní, různé experimenty a hry nejrůznějšího zaměření (např. hudební, dramatické či taneční). Je také důležité nezapomínat, že již v mateřské škole si dítě utváří určité představy a seznamuje se s matematickými pojmy a dále také s číslicemi, geometrickými tvary atd. I tyto předmatematické představy můžeme dětem vysvětlovat prostřednictvím hudebních činností (např. práce s písní). Dítě by pak mělo na konci předškolního období myslet kreativně, přemýšlet a uvažovat, užívat smysly, řešit úkoly a různé situace a vyjadřovat svou představivost v tvořivých (např. hudebních) činnostech. Pro naplnění těchto cílů je třeba nabízet dostatek činností, zaměřit se na to, jakým způsobem dítě oceňujeme a zda má dostatek času pro spontánní hru.⁵⁶

3. Sebepojetí, city a vůle

Zde učitel u dítěte podporuje rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě, schopnosti sebeovládání, kultivace mravního i estetického vnímání nebo schopnost záměrně řídit své chování. Ve většině případů se odborníci shodují na tom, že by učitelky měly vytvářet ve třídě pohodovou atmosféru a zajistit vyváženost mezi řízenou a spontánní činností. Právě skrze spontánní činnost můžeme naplnit cíle z této oblasti. Mezi další činnosti pak patří ty, kde se dítě učí samostatně vystupovat, stát si za svým názorem či samo sebe hodnotit. Samozřejmě nesmíme opomenout na hudební činnosti, které také prospívají dítěti a obohacují jeho citový vývoj. Avšak existují určitá rizika, kterým bychom se měly při práci s dětmi vyvarovat. Jedno z nich je to, že učitelka na dítě klade příliš velké nároky, nepodává dítěti zpětnou vazbu, nebo děti málo motivuje. Učitelka by měla dávat pozor na to, aby korigovala své chování. To znamená, že by neměla spěchat, neměla by být nervózní a měla by se snažit oceňovat každý úspěch dítěte. Jedině tak může naplnit cíle, které jsou pro rozvoj dítěte důležité.⁵⁷

⁵⁶ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 19-20.

⁵⁷ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 21-22.

3.2.3 DÍTĚ A SVĚT

V této oblasti bychom měli děti naučit určité poznatky o okolním světě. Dítě by se mělo seznámit s prostředím, ve kterém žije, mělo by dojít k „*vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách.*“ Dále bychom se měli zaměřit na poznání ostatních kultur, což lze realizovat právě prostřednictvím různých výletů s hudebními vystoupeními, která děti zaujmou a naučí je chápat rozdíly mezi naší hudbou a hudbou ostatních národů. Dále sem zařazujeme činnosti, které děti naučí prakticky manipulovat s věcmi, kterými jsou obklopeny, poznání různých ekosystémů, aktivity na dopravní situace apod. Opatrní bychom měli být v tom, aby byla nabídka činností rozmanitá, aby bylo dostatek příležitostí k poznávání a především by učitelka měla být správným vzorem, kterým se děti řídí a učí.⁵⁸

3.2.4 DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Jak již vyplývá z názvu této kapitoly, cílem učitele je podpořit dítě ve vytváření vztahů k ostatním dětem nebo lidem ve svém okolí. Co se týče vzdělávacích cílů, jde především o to, aby se dítě naučilo vnímat ostatní děti a respektovalo pravidla chování. Dále by si dítě mělo vytvořit určité prosociální postoje, naučit se komunikovat s ostatními, ať už verbální, nebo neverbální komunikací a chránit sebe samo ve vztazích k druhým, tím myslíme i dospělé. Tyto cíle můžeme naplnit skrze nejrůznější hry, které podporují sblížení. Můžeme sem zařadit i hudební činnosti, kde děti rytmezují např. svá jména nebo to, co mají rády. Nejčastěji se v MŠ setkáváme s činnostmi, které jsou realizovány ve skupinkách nebo ve dvojicích, čímž se děti sblíží a učí se tak respektu k druhému a komunikaci. Dítě by se pak mělo chovat obezřetně k druhým dětem, mělo by poznat, kdy se mu komunikace s druhým člověkem nelíbí a naučit se takové jednání odmítnout a mělo by se naučit s respektem vnímat přání a potřeby druhých.⁵⁹

---

⁵⁸ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 27-29.

⁵⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 23-24.

3.2.5 DÍTĚ A SPOLEČNOST

Tato oblast RVP PV souvisí s hudební výchovou. Hlavním cílem je seznámit děti s kulturou, se světem lidí a s uměním, dále seznamovat děti s hodnotami, které jsou společností uznávané a rozvíjet společenský i estetický vkus. Vzdělávací nabídka je velmi pestrá. Patří sem právě hudební, hudebně pohybové, dramatické a výtvarné činnosti, dále navštěvování různých kulturních a uměleckých míst, seznamování s hudebním uměním, s tradicemi a zvyky. Dítě by mělo mít o tyto činnosti zájem, mělo by vnímat umělecké podněty a své prožitky hodnotit. Dále by se dítě mělo lépe adaptovat do školního prostředí, rozumět citovým výjevům a náladám druhého nebo domluvit se s druhým na společném řešení situace či úkolu. Avšak, aby mohly být veškeré cíle naplněny, musíme dětem dát k výše uvedeným činnostem dostatek možností a příležitostí.⁶⁰

3.3 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MŠ

Jak již bylo zmíněno, hudebními činnostmi rozumíme činnosti pěvecké, instrumentální, pohybové a poslechové. Nejdůležitější činností je právě zpěv, protože komplexně rozvíjí osobnost jedince. Cílem podkapitoly bude vysvětlení a popsání jednotlivých hudebních činností a možností jejich využití v mateřských školách.

3.3.1 PĚVECKÉ ČINNOSTI

Velice zásadní a přitom snadno realizovatelné činnosti, které by měly probíhat ve všech mateřských školách. Nemluvíme zde pouze o zpěvu dětí, ale také o zpívání paní učitelky, které může sloužit jako motivace při řízených činnostech, dále může zpěvem navodit příjemnou a pohodovou atmosféru nebo doprovázet zpíváním pohybové činnosti dětí. Oblíbenou aktivitou je zpívání s dětmi v průběhu dne, což mohou být nejrůznější rituály, které jsou v každé třídě nastavené jinak. K tomu, aby učitelka mohla s dětmi zpívat, je třeba dbát na to, aby zařadila správná dechová a artikulační cvičení a cvičení na rozezpívání dětí. Jelikož mají děti krátké hlasivky, je třeba pro ně připravovat písně vhodné k jejich věku a hlasovému rozsahu.⁶¹ Dle Liškové je zpěv jedním z nejpřirozenějších projevů podobně jako řeč. Ve své knize poukazuje na problematiku dnešních rodičů a jejich zájmů a s tím související vytrácení se přirozené potřeby zpěvu.

⁶⁰ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. s. 25-27.

⁶¹ KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, [2017]. *Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání*. ISBN 978-80-7496-332-2. s. 63.

Jak je již zmíněno v kapitole o rituálech, zpívání písniček jakožto jeden z rituálů jak v mateřských školách, tak v rodinách přináší pocit jistoty a pohody a má pozitivní vliv na psychický vývoj dítěte. Absence pěveckých činností proto přináší negativní dopady na vývoj dítěte a to jak v oblasti psychiky, tak i fyzického vývoje dítěte. V MŠ by se pěvecké činnosti měly zařazovat každý den, ať už formou určitých rituálů, na které jsou děti zvyklé, nebo zpívání pro radost či pro získání nových schopností a dovedností. „Zpěv cvičí paměť, pozornost, podporuje rozvoj představivosti a přirozenou tvůrčí aktivitu. Pro vývoj dětí je zpěv nepostradatelnou součástí každodenního života v MŠ. Učí děti rozdávat radost nejen sobě, ale i druhým.“⁶²

3.3.2 INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

Hra na nástroje může začínat již velmi brzy, tzn. od kojeneckého věku, kdy dítě uchopuje nejrůznější hračky a chrastítka, pod kterými si můžeme představit jakési nástroje, jde-li o hračky znějící. Instrumentálními činnostmi se rozvíjí fantazie, tvořivé myšlení a představivost.⁶³ Další výhodou při hře na nástroje je to, že posiluje oblast hrubé i jemné motoriky. Jestliže dítě uchopuje nejrůznější hudební nástroje nebo předměty znějící, rozvíjí se u něj jemná motorika a při pohybu s nimi rozvíjí i koordinaci pohybů a hrubou motoriku. Dítě může instrumentálními činnostmi vyjadřovat své aktuální pocity či nálady, učí se experimentovat se zvuky a rozvíjí tak i sluch a rytmické cítění. Nejčastěji se v mateřských školách setkáváme s Orffovými nástroji, které se jednoduše ovládají a jsou přizpůsobeny i pro děti předškolního věku. Mezi nástroje z Orffova instrumentáře patří např. tamburíny, rolničky, zvonkohry nebo rumbakoule. Ovšem jestliže nemáme tyto nástroje k dispozici, zůstává vše na kreativě učitelky. Pakliže je učitelka vynalézavá a má alespoň malý smysl pro kreativitu, vytvoří hudební nástroj z čehokoliv, co bude vytvářet hudební zvuk. Můžeme použít různé plastové nádoby, které naplníme rýží či hráškem, nebo zkrátka nějakým drobným materiálem, který máme k dispozici. Instrumentální činnosti pak realizujeme nejčastěji na koberci v kruhu, nebo při pohybování v prostoru třídy mateřské školy. Děti se učí nápodobou, a proto by učitelka měla být tím správným vzorem. Aby ve třídě nevznikl zbytečný chaos a zvuky, které by byly pro náš sluch

⁶² LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 23.

⁶³ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 99.

nepříjemné, musíme si s dětmi stanovit jasná pravidla pro používání nástrojů a používat výrazná gesta, aby všichni mohli pochopit, kdy se má hrát a kdy naopak nemá. Z Orffova instrumentáře se v mateřských školách k instrumentálnímu doprovodu nejčastěji používají ozvučná dřívka, chřestidla, zvonečky, rolničky, xylofony ale i různé bubínky a tamburíny.⁶⁴

3.3.3 POHYBOVÉ ČINNOSTI

Do pohybových, nebo spíše hudebně pohybových činností můžeme zařadit nejrůznější tance, které se realizují buď v kruhu, řadách, nebo jako individuální tanečky v prostoru třídy. Také sem patří různé hudebně pohybové hry, cviky spojené s hudbou a další pohyby, jako je běh, chůze, poskoky, pochody nebo pérování. Pohybové činnosti úzce souvisí s ostatními hudebními činnostmi. Nejčastěji se setkáváme s poslechovými činnostmi, kdy pracujeme s tzv. hudebními kontrasty a právě na ně děti reagují pomocí pohybu. Jedná se například o zrychlování a zpomalování hudby, zesilování a zeslabování, nebo krátké a dlouhé tóny.⁶⁵ Hlavním smyslem pohybových činností v MŠ je naučit děti správnému držení těla. Neměli bychom zapomínat i na důležitost uvolňovacích cviků a dalších cviků vedoucích ke zdokonalování hrubé motoriky a koordinaci pohybů. Tyto činnosti mají velký význam pro rytmické cítění dětí a na hudební rozvoj jedince. Další činností je i hra na tělo, která má velký význam pro rozvoj paměti, metrického a rytmického cítění, vede děti k soustředěnosti a učí je tak improvizovat a rozvíjet jejich tvořivé myšlení.⁶⁶

3.3.4 POSLECHOVÉ ČINNOSTI

Poslechovými činnostmi rozumíme činnosti, při kterých využíváme nejrůznější poslechové skladby nebo hudbu posloucháme za účelem vyjádření našich nálad a pocitů a to pomocí gest, pohybu, zpěvu nebo slov. Dítě díky poslechovým činnostem získává další hudební vědomosti a představy, které často vedou k hudební tvořivosti nebo nápodobě.⁶⁷ V dnešní době neposloucháme hudbu pouze proto, že se nám líbí a že ji poslouchat

⁶⁴ KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, [20 - 17]. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-332-2. s. 108-123.

⁶⁵ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3. s. 54.

⁶⁶ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 47-56.

⁶⁷ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3. s. 53.

chceme. Hudbu slyšíme v ulicích měst, v obchodech, v restauracích nebo na vlakovém nádraží. Lišková označuje hudbu a hluk kolem nás tzv. hudebním smogem. Úkolem učitelky v MŠ je naučit děti vnímat krásu hudby a vytvářet tak kladný vztah k hudbě jakožto druhu umění, který ovlivňuje značně naši psychiku. Dítě se s „poslechovými činnostmi“ setkává již v prenatálním období. Poslouchá tep matky, hlas matky a zvuky z vnějšího okolí, které jsou však tlumeny plodovou vodou. V mateřských školách by měly učitelky vytvářet podnětné prostředí, měly by na zvuky kolem sebe upozorňovat a pracovat s nimi. Děti si všímají zvuků přírody kolem sebe a tyto zvuky se snaží napodobovat, což vede jak k jejich sluchovému, tak zároveň i hlasovému vývoji. K rozvoji hudebního sluchu pak slouží nejrůznější skladby určené k poslechu, hudební hádanky, kdy pro děti vybíráme písničky, které znají a učíme je poznávat podle vytleskávání rytmu nebo zazpívání melodie písně, nebo si můžeme zahrát různé hry na ozvěnu, kdy děti lokalizují zvuk či napodobování zvuků podle příběhu. Je důležité zamyslet se nad tím, jak dětem hudbu zprostředkovat. Lišková tvrdí, že nejvýznamnější je pro dítě poslech živé hudby, tzn., že budeme zpívat a hrát dětem, chodit s dětmi na hudební představení a v rámci nejrůznějších akcí můžeme zprostředkovat např. koncert. Důležitým faktem je, že hudba, kterou dětem zprostředkujeme, musí být blízká dětskému myšlení a při vystoupení bychom měli aktivizovat pozornost dětí a tím je motivovat k tomu, aby dále poslouchaly. Naopak Lišková uvádí výhody hudby reproduované. Jelikož by učitelka nezvládla hrát na deset nástrojů najednou nebo sehnat nejrůznější nástroje z celého světa, můžeme v MŠ využít skladby od různých interpretů a tím dětem představit velkou škálu nástrojů a přiblížit jim tak různé žánry hudby. Další výhodou je, že jestliže učitelka pro děti vymyslí doprovodnou činnost k poslechu, může se k dětem přidat a společně si poslechovou činnost užít.⁶⁸

---

⁶⁸ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3. s. 137-143.

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

Pro výzkumnou část jsem zvolila metodu dotazování. Reichel ve své publikaci uvádí, že dotazováním rozumíme určitý způsob získávání informací pro sociální výzkum. Jelikož kontaktujeme živé osoby, v mém případě učitelky mateřských škol, jde o kontaktní zkoumání. „*Podstatou dotazování je kladení otázek, ať už ve formě mluvené (rozhovor), nebo písemné (dotazník).*“ Dále pak upozorňuje na podstatné zásady při tvoření otázek. Nejdůležitější je pozastavit se nad srozumitelností, tzn. sestavit otázky tak, aby jim porozuměli všichni respondenti, tj. osoby, jimž hodláme otázky pokládat. Otázky musí být jednoznačné a neměly by na respondenty působit v žádném případě sugestivně.⁶⁹ Z výše uvedeného lze říci, že je důležité otázky promýšlet a seřadit je tak, aby dotazník dával smysl a přinesl informace, které potřebujeme pro svou výzkumnou část získat. Co se týče typů otázek, Reichel uvádí tři druhy, kterými jsou otázky volné, uzavřené a polouzavřené. Jak již název napovídá, otázky volné dávají respondentovi volný prostor k odpovědi. Někdy se těmto otázkám říká také otevřené. Uzavřené otázky dávají respondentovi na výběr z několika nabízených možností. Polouzavřené otázky jsou takové otázky, kdy můžeme vybírat z nabízených možností, ale pakliže chceme uvést ještě vlastní odpověď, je zde možnost vypsát svou odpověď do volného políčka pod nabízené možnosti.⁷⁰

---

⁶⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6. s. 99-102.

⁷⁰ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6. s. 102-103.

4.1 DOTAZNÍK

Metodu dotazníku jsem si zvolila z toho důvodu, že není náročná a v dnešním světě plném elektronických zařízení je možné získávat informace právě prostřednictvím elektronické pošty nebo pomocí sociálních sítí. Cílem mého šetření bylo získat informace od učitelek mateřských škol, které odpovídaly na otázky týkající se hudebních tradic a rituálů a jejich využití pro děti předškolního věku. Dotazník, který jsem vytvořila, je anonymní, krátký, srozumitelný, obsahuje 11 otázek a byl vytvořen pouze k účelům zpracování bakalářské práce.⁷¹ První částí výzkumu bylo oslovení respondentek a seznámení s výzkumným problémem. Podstatné bylo vysvětlit hlavní záměr získání informací. Dotazník obsahuje otázky otevřené, uzavřené i polouzavřené. Dotazník byl vytvořen na internetu, konkrétně na webových stránkách www.surveymonkey.com, které umožňují online vytvoření dotazníku, který má efektní design a slouží pro rychlý sběr dat a informací. Následně jsem dotazník rozesílala pomocí e-mailové pošty a sociálních sítí učitelkám mateřských škol a kolegyním, které byly ochotné zmapovat situaci na svých souvisejících praxích v různých MŠ. Celkem jsem rozeslala 40 dotazníků. Návratnost byla 31 dotazníků. Výzkum proto můžeme pokládat za validní.

4.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ

Pro výzkum je podstatné stanovit si několik hypotéz, kdy cílem dotazníkového šetření bude zjistit, zda se tyto hypotézy potvrdily, nebo vyvrátily. Pro svůj výzkum jsem si stanovila následujících 7 hypotéz:

- 1. Více než 80% dotazovaných pracuje v mateřských školách s rituály.*
- 2. Nejvíce využívaným rituálem je ranní pozdrav.*
- 3. Alespoň 50% dotazovaných používá při rituálech hudební činnosti.*
- 4. S tradicemi pracuje v mateřské škole 90% dotazovaných.*
- 5. Hudební činnosti k přiblížení tradic využívá 80% dotazovaných.*
- 6. Vánoce jsou v MŠ nejčastěji využívanou tradicí.*
- 7. Učitelky z mateřských škol využívají hudební činnosti více při práci s rituály, než při práci s tradicemi.*

---

⁷¹ Formulář dotazníku se nachází v přílohové části, s. I-V.

4.3 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

V této podkapitole jsem odpovědi na jednotlivé otázky zpracovala do tabulek a grafů a opatřila je podrobným popisem. Jelikož byl dotazník anonymní, jednotlivé dotazníky jsou očíslované v pořadí odevzdání a toto číslování je pak využito v tabulkách u otázek č. 4, č. 6 a č. 9. Pro zpřehlednění je na úvod této kapitoly vložena tabulka, ve které je uvedeno, kolik dotazníků bylo rozdáno, komu a kolik vyplněných dotazníků bylo získáno zpět.

Tabulka 1 - Přehled zadaných a získaných dotazníků

	Zadáno	Získáno
Učitelky mateřských škol	24	15
Kolegyně na praxích	16	16
Celkem	40	31

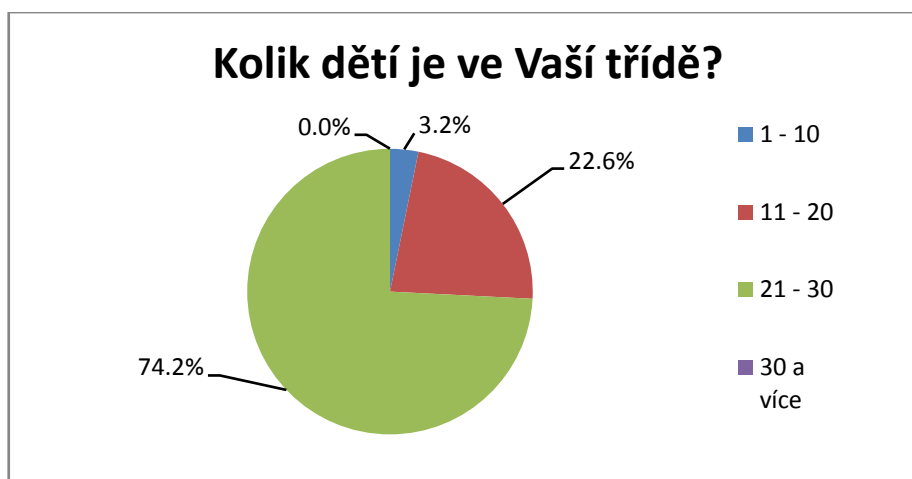
Otázka č. 1 – Kolik dětí je ve vaší třídě?

Na první otázku odpovědělo všech 31 respondentek. Na výběr měly z několika možností. Nejvíce respondentek, tj. 23 dotazovaných, odpovídalo, že mají ve třídě 21 – 30 dětí. Pouze jedna respondentka odpověděla, že má ve třídě 1 – 10 dětí. Zbýlých 7 respondentek odpovědělo, že má ve třídě 11 – 20 dětí. Žádná z dotazovaných nezaškrtnla možnost 30 a více dětí.

Tabulka 2 - Počet dětí ve třídě

Počet dětí ve třídě	Počet respondentek
1 - 10	1
11 - 20	7
21 - 30	23
30 a více	0
Celkem	31

Graf 1 – Počet dětí ve třídě zastoupeno v procentech

Otázka č. 2 – Jakou věkovou skupinu ve třídě máte?

Druhá otázka byla otevřená. Dotazované měly napsat, jak staré děti ve třídě mají. Ani jedna z dotazovaných neodpověděla, že má ve třídě pouze jednu věkovou skupinu. Všechny respondentky mají ve třídě děti různých věkových kategorií. Dvě z respondentek slovy napsaly, že mají smíšenou třídu. Zbylé respondentky psaly číslicemi různé věky dětí. Nejvíce se objevoval věk 3 – 4 roky. Dále pak 4 – 5 let nebo 3 – 6 let. Další odpovědi věkových kategorií se od ostatních lišily.

Tabulka 3 - Věkové skupiny dětí

Odpovědi - věk dětí	Počet respondentek
Smíšená třída	2
2 – 3 roky	1
2 – 3,5 let	1
2 – 5 let	3
2 – 6 let	2
2,5 – 6 let	1
2 – 7 let	3
3 – 4 roky	5
3 – 5 let	2
3 – 6 let	3
4 – 5 let	3
4 – 7 let	2
5 – 6 let	2
5 – 7 let	1
Celkem	31

Otázka č. 3 – Pracujete ve třídě s rituály?

Zde bylo na výběr pouze ze dvou možností. 100% dotazovaných, což je 31 respondentek, odpovědělo, že s rituály v MŠ pracují. V další otázce pak bylo zjišťováno, při jakých příležitostech s nimi pracují.

Tabulka 4 - Práce s rituály

Možnosti odpovědí	Počet respondentek
Ano	31
Ne	0
Celkem	31

Otázka č. 4 – Pokud ano, při jakých příležitostech?

Čtvrtá otázka byla opět zaškrťovací. Respondentky mohly zaškrtnout více odpovědí. Jelikož všechny respondentky odpověděly v předchozí otázce, že rituály využívají, každá z dotazovaných zaškrtnula alespoň jednu možnost. Nejčtenější odpověď byla ta, že rituály využívají respondentky nejvíce při pozdravu. „Pozdrav“ zaškrtnulo celkem 29 respondentek. Jako druhá nejčastější příležitost pro využití rituálů je dle dotazovaných úklid. Tuto možnost zaškrtnulo 26 respondentek. Na třetím místě je příprava na jídlo. Tuto odpověď označilo celkem 23 respondentek. Dalšími odpověďmi byla hygiena, příprava na vycházku, příprava na spaní a odpočinek či loučení. Dotazované měly prostor pro další možnosti, které mohly napsat do okénka „Jiné...“. Tuto možnost využily 3 dotazované.

Tabulka 5 - Přehled využívaných rituálů

respondentky	Pozdrav	Úklid	Hygiena	Příprava na vycházku	Příprava na jídlo	Příprava na spaní a odpočinek	Loučení	Jiné
1	X	X	X		X			
2	X	X	X	X	X			
3	X	X	X	X	X			
4		X			X	X		X ⁷²
5	X	X	X	X	X			
6	X	X	X	X	X			
7	X	X	X	X		X	X	
8	X	X	X	X	X	X	X	
9	X	X						
10	X	X			X	X	X	
11	X	X			X			
12	X	X	X	X		X	X	
13	X	X						
14		X		X	X	X	X	
15	X	X	X	X	X	X	X	
16	X				X	X		X ⁷³
17	X	X	X	X		X		
18	X						X	
19	X	X	X		X	X		
20		X		X	X		X	
21	X	X	X			X		
22	X			X	X	X	X	
23	X	X	X		X	X		
24	X	X		X		X		
25	X	X	X		X		X	
26	X			X	X	X		
27	X	X	X		X	X	X	
28	X	X			X	X	X	
29	X	X			X	X	X	
30	X	X		X	X			X ⁷⁴
31	X		X	X	X	X		
Celkem	29	26	16	16	23	19	13	3

⁷² Pro vstup do budovy po vycházce venku musí děti zodpovědět tematickou otázku, aby dostaly „vstupenky“ a mohly se jít převléknout.

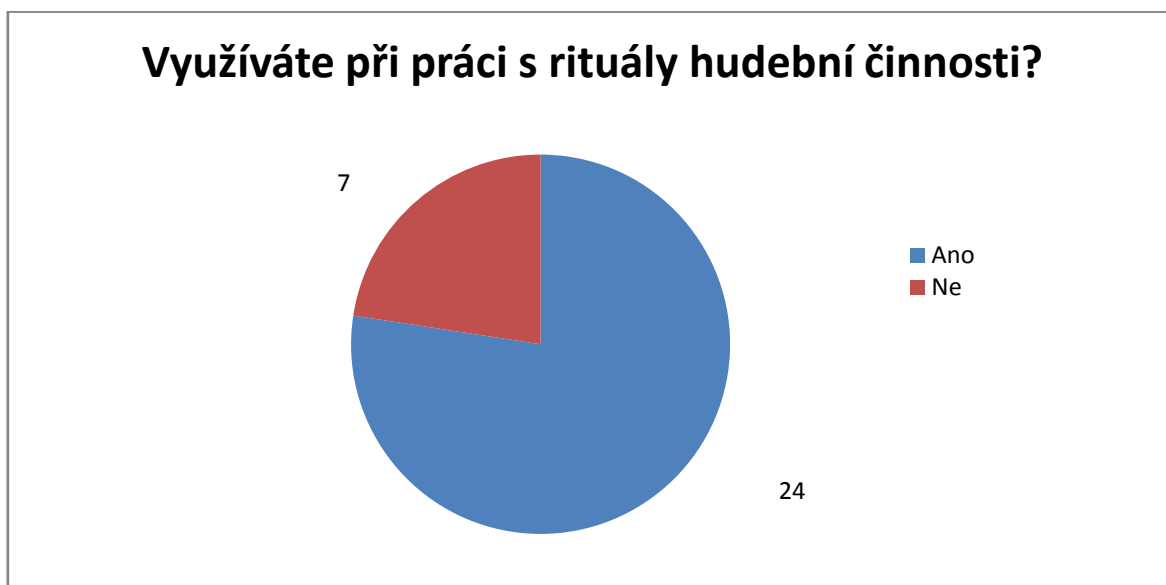
⁷³ „Malá porada“ při které zjistíme, kolik dětí je ve třídě a jestli jdou po obědě, nebo po spaní, kdo chybí a proč.

⁷⁴ Kalendář, který každý den pravidelně zaškrťáváme.

Otázka č. 5 – Využíváte při práci s rituály hudební činnosti?

Na tuto otázku odpověděly všechny respondentky. Většina z nich, což je 77,4%, odpověděla, že využívají právě hudební činnosti při práci s rituály. Zbýlých 22,6%, což je 7 respondentek, s hudebními činnostmi při rituálech nepracuje.

Graf 2 - Využití hudebních činností při rituálech

Otázka č. 6 – Pokud ano, jaké to jsou?

Šestá otázka byla zcela otevřená. Respondentky měly možnost napsat veškeré hudební činnosti, se kterými při rituálech pracují. Jelikož 7 respondentek u předchozí otázky odpovědělo, že hudební činnosti při rituálech nevyužívají, u otázky č. 6 buď napsaly „žádné“ nebo tuto otázku vynechaly. Zbýlých 24 respondentek stručně vypsalo hudební činnosti, se kterými v mateřských školách pracují. Nejčastěji se zde objevuje zpěv písní, zvonění zvonečkem a práce s básničkami.

Tabulka 6 - Hudební činnosti využívané při rituálech

Respondentky	Odpovědi – hudební činnosti využívané při rituálech
1	Zpěv, doprovod hrou na tělo.
2	Žádné.
3	Žádné.
4	Písnička na uklízení.
5	Říkáme básničky a zpíváme písničky.
6	Zpívání písniček před mytím rukou, při vítání v kruhu, při oblékání na vycházku.
7	Zvonění zvonečkem - reakce na sluchový podnět, říkadlo, píseň.
8	Využíváme hudební nástroje.
9	Žádné.
10	Zpěv, rytmicizace.
11	Zpěv, rytmus, pohyb.
12	Spíše básně.
13	Žádné.
14	Zvonění zvonečkem, zpívání písni, říkadla.
15	Básničky, písně s pohybem.
16	Žádné.
17	Zpěv písně, zvonění zvonečkem, poslech písně.
18	Při rituálech používáme básničky, písničky, tanečky.
19	Žádné.
20	Zpěv písně před a při úklidu.
21	Zhudebnění (rytmizace) samotného rituálu – říkadla. Zhudebněný text „uklízecí píseň“.
22	Zvoneček, chrastítka, písničky, zpěv.
23	Písničky na úklid.
24	Pozdrav písničkou.
25	Vytleskávání slov a sousloví.
26	Občas používáme klavír.
27	Ranní přivítání - zpěv písně s pohybem "Ahoj".
28	Písnička při ranním kruhu, zvukové signály.
29	Žádné.
30	Úklid – zvonění na triangl.
31	Zvoneček, tleskání, písničky k pozdravu.

Otázka č. 7 – Pracujete ve třídě s tradicemi?

Na otázku č. 7 odpovědělo 100% dotazovaných, že s tradicemi ve svých třídách pracuje. Po srovnání s otázkou č. 3 – „Pracujete ve třídě s rituály?“ vyplývá, že všechny respondentky pracují jak s rituály, tak s tradicemi.

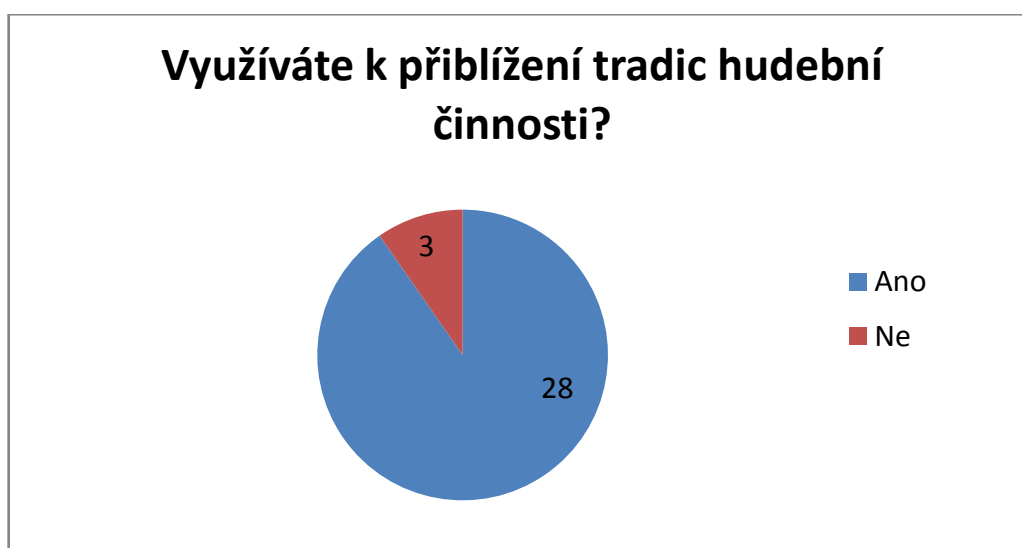
Tabulka 7 - Práce s tradicemi

Možná odpověď	Počet respondentek
Ano	31
Ne	0
Celkem	31

Otázka č. 8 – Pokud ano, využíváte k přiblížení tradic hudební činnosti?

U této otázky měly respondentky opět na výběr odpovědět ze dvou možností. 90,3% dotazovaných, což je 28 učitelek, odpovědělo, že hudební činnosti k přiblížení tradic využívá. Zbylé 3 respondentky hudební činnosti nevyužívají. Při srovnání s rituály lze vyvodit, že při práci s tradicemi využívá hudební činnosti více učitelek než při rituálech.

Graf 3 - Využití hudebních činnosti k přiblížení tradic

Otázka č. 9 – Jakými hudebními činnostmi dětem tradice přibližujete?

Zde si mohly respondentky vybrat z několika možností. Každá z respondentek mohla zaškrtnout jednu, či více odpovědí. Nejčtenější odpovědí byla práce s básničkou, na kterou odpovědělo 28 respondentek. Jelikož na tuto otázku odpovídaly jen ty učitelky, které u předchozí otázky uvedly, že s hudebními činnostmi pracují, zbylé učitelky nezaškrtnuly ani jednu z uvedených možností. Další oblíbenou činností je pak zpěv písně, kterou zaškrtnulo 27 respondentek. Poslech písně a rytmicizaci označilo 21 učitelek v obou případech. S tanečky pak pracuje 22 učitelek. Respondentky měly možnost otevřené odpovědi, kam mohly napsat další hudební činnosti, které při své práci využívají, avšak tuto možnost žádná z respondentek nevyužila.

Tabulka 8 – Přehled hudebních činností využívaných při tradicích

Respondentky	Zpěv písně	Poslech písně	Rytmizace	Práce s básničkou	Tanečky
1	X	X		X	X
2	X			X	X
3	X	X		X	X
4	X	X	X	X	X
5					
6	X	X	X	X	X
7	X	X	X	X	X
8	X	X	X	X	
9	X	X	X	X	X
10	X	X	X	X	
11	X	X	X	X	X
12					
13	X	X	X	X	X
14				X	X
15	X	X	X	X	
16	X	X		X	X
17	X	X	X	X	X
18	X	X	X	X	
19	X	X	X	X	X
20	X		X	X	
21	X	X	X	X	X
22					
23	X	X		X	X
24	X		X	X	X
25	X	X	X	X	X
26	X	X	X	X	X
27	X	X	X	X	X
28	X			X	X
29	X	X	X	X	
30	X		X	X	X
31	X		X	X	X
Celkem	27	21	21	28	22

Otázka č. 10 – S jakými tradicemi nejčastěji pracujete?

U předposlední otázky měly respondentky na výběr z několika možností a mohly označit jednu nebo více odpovědí. Nejraději učitelky pracují s Vánoce a Velikonocemi. Tuto možnost označilo 100% dotazovaných, což je 31 respondentek u obou případů. Dále pak Svatý Mikuláš, který byl označen 26 krát. Méně oblíbené jsou pak Tři králové, které označilo 12 učitelek, pak Masopust, který byl označen 10 respondentkami a Svatý Martin, který byl označen 8 krát. Dotazované měly možnost vypsát další odpovědi. Celkem 6 učitelek vypsalo další tradice, se kterými v mateřských školách nejčastěji pracují.

Otázka č. 11 – Jaký význam mají podle Vás tradice a rituály pro dítě?

Poslední otázka byla zcela otevřená. Respondentky zde mohly vyjádřit své pocity o tom, jaký význam mají dle nich tradice a rituály pro dítě. Jelikož každá z nich napsala alespoň několik slov či vět, níže se nacházejí vypsané odpovědi od jednotlivých respondentek a pro lepší přehlednost jsou dále jejich odpovědi zpracovány do další tabulky s menšími úpravami. V odpovědích se nejčastěji opakovalo, že rituály a tradice navozují pocit bezpečí a jistoty a dále to, že se podle nich dítě lépe orientuje během běžného dne a celého roku v mateřské škole.

Tabulka 9 - Přehled tradic využívaných v MŠ

Respondentky	Vánoce	Velikonoce	Masopust	Tři králové	Svatý Martin	Svatý Mikuláš	Jiné
1	X	X	X		X	X	X ⁷⁵
2	X	X		X	X	X	
3	X	X		X		X	
4	X	X	X			X	X ⁷⁶
5	X	X	X	X	X	X	
6	X	X	X				X ⁷⁷
7	X	X	X	X		X	
8	X	X		X		X	
9	X	X		X		X	
10	X	X	X				X ⁷⁸
11	X	X	X				
12	X	X	X		X	X	
13	X	X		X		X	
14	X	X	X	X		X	
15	X	X	X	X	X	X	
16	X	X			X	X	
17	X	X				X	
18	X	X		X			
19	X	X				X	
20	X	X				X	X ⁷⁹
21	X	X				X	
22	X	X		X			
23	X	X				X	
24	X	X				X	
25	X	X		X		X	
26	X	X				X	
27	X	X				X	
28	X	X			X	X	
29	X	X			X	X	
30	X	X				X	
31	X	X				X	X ⁸⁰
Celkem	31	31	10	12	8	26	6

⁷⁵ Vynášení Morany, 1. Máj, Čarodějnice.

⁷⁶ Čarodějnice na jaře.

⁷⁷ Mikuláš a čerti.

⁷⁸ Čarodějnice, 1. Máj.

⁷⁹ Čarodějnice.

⁸⁰ Čerti, vítání jara.

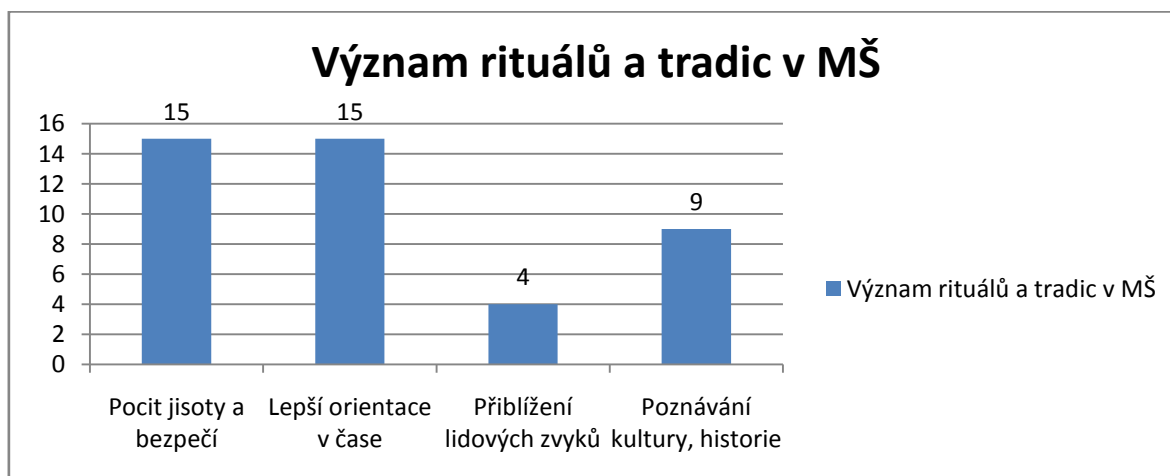
Tabulka 10 - Význam tradic a rituálů

Respondentky	Odpovědi
1	Pomáhají jim ve vnímání pravidelnosti, pocit jistoty, bezpečí.
2	Děti se dovědí, co jsou tradice, kdy vznikaly atd.
3	Pocit jistoty.
4	Přibližují hodnoty kultury a společnosti. Opírají se o slovesnost, lidovost, se kterou se výborně pracuje a dětem jsou blízké.
5	Stálost, jistotu, bezpečí, přiblížení historie a významu toho, co se děje okolo nás.
6	Velký! Dítěti pomáhají rituály s režimem dne, nebo jiného pravidelného časového úseku. Tradicemi se přibližujeme k historii a kulturnímu odkazu.
7	Pocit bezpečí, pocit jistoty, opakování a upevňování znalostí, jasný povel.
8	Jsou velice významné pro vnímání pravidel a času během dne v MŠ. Tradice jsou velmi důležité a hezky se s nimi pracuje.
9	Velký, osvojení si vnímání času.
10	Prohlubují prožitek, děti získávají širší pojem o světě.
11	Dítě se lépe orientuje v organizaci běžného dne ve třídě. Pozdrav ve formě písničky pro dítě přináší pocit bezpečí. Písnička před obědem dětem pomáhá v tom, aby děti věděly, že mají čekat s rukama pod stolem a zavřenými ústy. Zkrátka rituály přináší určitý pocit jistoty a bezpečí. S tradicemi pracujeme proto, abychom dětem přiblížily různé lidové zvyky či různé osobnosti a historické momenty.
12	Jistota, podpora procesu učení.
13	Poznávání lidových zvyků. Lepší orientace.
14	Děti si tradice prožijí, naučí se při nich novým věcem a poznávají jejich význam.
15	Myslím si, že aby se dítě cítilo dobře ve třídě a zvyklo si na to, jak to v mateřské škole každý běžný den funguje, jsou rituály nejlepším způsobem, jak dítě nenásilným způsobem naučit fungovat. Dítě pak již chápe, co má v danou chvíli udělat a cítí se v kolektivu bezpečně. Tradice nabízí skvělá témata pro práci s dětmi po celý rok, takže si myslím, že jsou v MŠ velice přínosné a hezky se s nimi pracuje.
16	Dítě si uvědomuje, že musí dodržovat určitá pravidla ve třídě. Rituály jim pomáhají v organizaci dne.
17	Důležitý, dítě rozvíjí orientaci v čase.
18	Velký, děti ví, co je čeká, některé to uklidňuje, těší se na to.
19	Upevnění, lepší orientace, pocit bezpečí.
20	Pocit jistoty, pravidelnost, nová poznání, bližší vztah, spolupráce.
21	Je to součást společenského žití s ostatními lidmi, seznámí se trochu i s historií, jak tu dříve žili jejich předci.
22	Určitě je to pro děti velice přínosné, opakují si tradice, a dozví se nové věci.

23	Přibližuje jim to naši kulturu, pocit bezpečí a jistoty, díky některým rituálům ví, co se bude dít (například písnička na úklid).
24	Jistota.
25	Rituály pro pocit radosti, bezpečí a sounáležitosti s ostatními kamarády. Tradice pro získávání vědomostí o naší kultuře, způsobu oslav našich tradic a svátků.
26	Pocit jistoty a bezpečí.
27	Navozují pocit jistoty a bezpečí.
28	Děti se hrou formou seznamují s okolím a zvyky v naší Zemi. Rituály jsou důležité pro jistotu a rád dětí.
29	Rituály udržují a přibližují dítěti dění celého dne. Střídání a návaznost činnosti. Orientuje se v průběhu celého dne. Nastavují mu určitý rád. Tradice seznamují děti s naší historií, ukazují barevnost a hravost, utrpení ale i znovuobjevení života.
30	Pomoc při adaptaci v MŠ, tradice - pro celkový přehled roku, představu, kdy je jaké období.
31	Význam tradic a rituálů v předškolní výchově je velmi podstatný. Rituály udržují ve třídě bezpečnou atmosféru a přináší do třídy pohodu a klid. Práce s tradicemi je skvělá, protože přináší mnoho témat ať už hudebních či výtvarných. Dobře se s nimi pracuje!

Jestliže otázku č. 11 shrneme, nejvíce učitelky uvádí, že jsou rituály a tradice přínosné při tvorbě bezpečného prostředí v MŠ. Dále respondentky uvádí, že jsou rituály významné, protože přináší pocit jistoty a děti se díky nim lépe orientují při organizaci běžného dne a celého roku. Tradice jsou pro respondenty důležité proto, že se s nimi dobře pracuje a dítě si tak nenásilnou formou osvojí poznatky o naší kultuře, historii, zvycích a svátcích.

Graf 4 - Význam rituálů a tradic

4.4 VERIFIKACE HYPOTÉZ

Hypotéza č. 1: *Více než 80% dotazovaných pracuje v mateřských školách s rituály.*

Tuto hypotézu můžeme potvrdit, protože 100% dotazovaných odpovědělo, že s rituály v mateřských školách pracuje.

Hypotéza č. 2: *Nejvíce využívaným rituálem je ranní pozdrav.*

Druhá hypotéza se opět potvrdila. Pozdrav, jakožto jeden z rituálů, označilo celkem 29 respondentek. Tudíž můžeme ranní pozdrav označit jako jeden z nejvíce používaných rituálů v mateřských školách.

Hypotéza č. 3: *Alespoň 50% dotazovaných používá při rituálech hudební činnosti.*

Tuto hypotézu potvrzují odpovědi na otázku č. 5. 77,4% dotazovaných odpovědělo, že při práci s rituály využívá hudební činnosti. Zbýlých 22,6% s hudebními činnostmi při rituálech nepracuje.

Hypotéza č. 4: *S tradicemi pracuje v mateřské škole 90% dotazovaných.*

Tato hypotéza se nepotvrdila, protože s tradicemi pracuje více než 90% dotazovaných a to konkrétně 100% respondentek. Tuto hypotézu můžeme vyvrátit z odpovědí získaných z otázky č. 7.

Hypotéza č. 5: *Hudební činnosti k přiblížení tradic využívá 95% dotazovaných.*

Tato hypotéza byla vyvrácena. Na otázku č. 8 90,3% dotazovaných odpovědělo, že s hudebními činnostmi k přiblížení tradic pracuje. To je o 4,7% dotazovaných méně, než bylo předpokládáno.

Hypotéza č. 6: *Vánoce jsou v MŠ nejčastěji využívanou tradicí.*

Tuto hypotézu můžeme potvrdit, protože 100% respondentek označilo, že s Vánocemi pracuje.

Hypotéza č. 7: *Učitelky z mateřských škol využívají hudební činnosti více při práci s rituály, než při práci s tradicemi.*

Tato hypotéza se nepotvrdila, neboť při práci s rituály využívá hudební činnosti jen 77,4% dotazovaných, kdežto k přiblížení tradic využívá hudební činnosti 90,3% respondentek.

4.5 ZÁVĚR

Cílem výzkumné části bylo zjistit, zda učitelky v MŠ pracují s rituály a tradicemi, zda k tomu využívají hudební činnosti, jaké rituály a tradice při své práci používají a jaký význam dle nich rituály a tradice v předškolní výchově mají.

Při dotazování bylo zjištěno, že všechny oslovené učitelky pracují jak s rituály, tak s tradicemi a často je při své práci používají. Mezi oblíbený rituál patří ranní pozdrav, úklidový rituál, dále pak příprava na jídlo a mezi méně oblíbené rituály patří rituály při loučení, hygieně nebo přípravě na vycházku. Co se týče tradic, učitelky nejraději pracují s obdobím Vánoc, Velikonoc a sv. Mikuláše. Dále bylo zjištěno, že většina učitelek pracuje s rituály a tradicemi právě skrze hudební činnosti, což je pozitivní zpráva, protože z výše uvedeného lze říci, že hudební činnosti rozvíjí dítě v předškolním věku v mnoha oblastech a jsou pro něj důležité a významné. Další pozitivní zprávou je, že všechny učitelky přisuzují práci s tradicemi a rituály velký význam. Ať už jde o pocit jistoty či bezpečí, který děti skrze tradice a rituály získávají, zlepšení orientace v běžném dni v MŠ nebo osvojení si nových poznatků o naší kultuře, historii a našich zvycích a svátcích. Z výsledků výzkumu vyplývá, že jsou rituály a tradice pro učitelky velmi významné. Pozitivní informací je, že je realizují právě prostřednictvím hudebních činností. Ze 7 stanovených hypotéz se potvrdily 4 a 3 hypotézy byly vyvráceny.

5 SBORNÍK RITUÁLOVÝCH PÍSNÍ

Sborník je určen především pro učitelky a učitele mateřských škol. Písňe, které jsem sama vytvořila, jsou vhodné pro děti předškolního věku a měly by napomáhat k organizaci běžného dne v mateřské škole. Písňe jsou ve sborníku seřazeny od ranních rituálů po rituály odpolední, kdy se děti připravují na odpočinek. Všechny písňe uvádím pro lepší orientaci a přehled v tónině C-dur. Každá učitelka si pak může písňe transponovat do tóniny vhodné pro danou věkovou skupinu dětí a odpovídajícímu hlasovému rozsahu konkrétního kolektivu.

Zvoneček už zazvonil

Eliška Marková

Všechny-hra-čky-na svá mí-sta dá - me. Spo-le-čně si kto-mu za-zpí vá - me,
cink cink, zvo-ne-ček už za - zvo - nil, ka - ždý - z nás už si vše u - kli - dil.

Obrázek 4 - Zvoneček už zazvonil

Před zpíváním samotné písňe by bylo vhodné zazvonit zvonečkem, což bude pro děti signálem, aby zpozorněly a začaly zpívat píseň s učitelkou, která ji doprovází na hudební nástroj. Zde není vhodné kombinovat píseň s pohybem, protože úkolem dětí je při zpívání tohoto rituálu uklízet hračky.

Uklizenou třídu máme

Eliška Marková

Do prá-ce se ry-chle dá-me, u - kli - ze - nou tří - du má-me. Vy - sko - čí - me hop a skok,
 teď už ni - kdo a - ni krok. Na vše - chny se u - smí - vá - me, le - gra - ci si u - ží - vá - me.
 Chy - tne - me se za ru - ku, to - čí - me se do kru - hu

Obrázek 5 - Uklizenou třídu máme

Tato rituálová píseň je vhodná po úklidu nebo i při uklízení hraček. Děti ví, že než píseň skončí, musí stát v kruhu, kde si řeknou, co je bude v ten den čekat. Může být zároveň i prvním ranním rituálem, kdy se touto písní děti pozdraví s paní učitelkou a vytvoří ranní kruh.

Uděláme tady kruh

Eliška Marková

C G C C

Do-bré rá - no, do - brý den, jsme tu spo - lu vši - chni. Dnes to ta - dy roz - to - čí - me,

G C G C G C

za ru - ku mě chy - ni. To - šku prá - ce u - dě - lá - me, pak si vši - chni po - hra - je - me.

C G C

Ať jsi hol - ka ne - bo kluk, u - dě - lá - me ta - dy kruh

Obrázek 6 - Uděláme tady kruh

Píseň je vhodná pro vytváření komunitního kruhu. Děti se chytí za ruce a budou zpívat píseň. Zpěv můžeme doplnit chůzí do kruhu. Píseň by měla zaktivizovat děti a připravit je na řízenou činnost.

Máme se tu všichni rádi

Eliška Marková

C C G C G C

Krá-sné rá - no, do-brý den. Dnes si to tu u - ži - jem. Má-me se tu vši-chni rá - di,

C G C C G C

vždyť jsme pře - ce ka-ma-rá - di. Ať jsi hol - ka ne-bo kluk, u - dě - lá - me vel - ký kruh.

Obrázek 7 - Máme se tu všichni rádi

Tato píseň je vhodná při utváření ranního kruhu, kdy se během zpívání děti chytí za ruce a utvoří jeden velký kruh. Jestliže paní učitelka nezvolí jinak, v ranním kruhu se povídá o tom, co děti během dne čeká, na jaké aktivity se mohou těšit atd.

Přejeme si hezký den

Eliška Marková

C G

Pře-je-me si hez-ký den, na vše-chny se u-smě-jem. Vše-chny tra-ble roz-mo-tá-me,

C C

do-brou ná-la-du teď má-me. Za ru-ce se chyt-ne-me, do kru-hu si sed-ne-me.

G C

Dnes to bu-de hez-ký den, po-tom půj-dem vši-chni ven.

Obrázek 8 - Přejeme si hezký den

Tato píseň je vhodná pro utvoření ranního kruhu. Děti stojí v kruhu, kde píseň doprovází pohybem rukou. Nejprve naznačují úsměv gesty, poté motají rukama a na závěr se chytí za ruce, začnou se točit do kruhu a na konci písně si sednou všichni na zem, čímž může učitelka považovat ranní pozdrav za ukončený a začít práci v ranním kruhu.

Jdeme ven

Eliška Marková

C G C G F C

O-ble-čte se mi-lé dě-ti, je nás ta-dy ja-ko sme-tí. Mi-ki-ny si za-pne-me

G C G C G

kal-ho-ty o - ble-če-me. Ne - za - po-meň če - pi-čku a za-važ si tka-ni-čku,

F C G C

Tak už ho - nem vši - chni sem, ať mů - že - me bě - žet ven

Obrázek 9 - Jdeme ven

Tuto píseň je vhodné zpívat při odchodu na pobyt venku. Děti si díky této písni mohou lépe zapamatovat, co si mají obléknout a také všichni ví, že se půjde ven. V tomto případě bych opět nedoporučovala spojení s pohybem, protože hlavním cílem je to, aby se všechny děti oblékly a mohlo se vyrazit co nejdříve ven.

Dnes je krásný den

Eliška Marková

Dnes je krá-sný den, ho-nem ry-chle ven. O-ble-če-me na no-žky, kal-ho-ty a

po-no-žky. To je krá-sný den, tak už ho-nem ven. Tri-čko a pak mi-ki-nu,

vy - zra - je - me na zi - mu.

Obrázek 10 - Dnes je krásný den

Tato píseň je vhodná před odchodem z mateřské školy na pobyt venku. Děti při zpívání mohou ukazovat na části těla podle toho, o kterém oblečení se zpívá. Píseň bych zařadila do doby před odchodem do šatny.

Sluníčko už svítí

Eliška Marková

Slu - ní - čko nám ven - ku sví - tí, na za - hrá - dce ro - ste kví - tí. Už mu - sí - me

bě - žet ven, dne - ska si to u - ži - jem. Žá - dný déšť nás ne - roz - ho - dí, dešť - ní - ček se

bu - de ho - dit, tak už ho - nem vši - chni ven, dne - ska si to u - ži - jem.

Obrázek 11 - Sluníčko už svítí

Tuto píseň je vhodné provozovat před odchodem ze šatny na vycházku. Děti, které už jsou oblečené, zpívají písničku, než půjdou ven. K písni by se daly využít i pohybové aktivity, např. ukazování sluníčka rukama směrem nahoru, či chůze na místě.

U stolečku sedíme

Eliška Marková

U sto - le - ěku se - dí - me, po - lé - vka je hor - ká. Ví - tr má - me pod no - sem,

a tak do ní fou - kám. Ru - ce dá - me na ko - le - na, po - lé - vka je při - pra - ve - ná.

Teď už ni - kdo a - ni muk, pře - je - me si do - brou chuť!

Obrázek 12 - U stolečku sedíme

Tato píseň je vhodná před podáváním polévky, kdy by děti měly v klidu sedět u stolu a čekat na příchod paní kuchařky, která jim polévku donese. Jelikož se v písni zpívá o tom, že by děti měly mít ruce na kolenou, není zde vhodné rituál doprovázet pohybovou aktivitou.

Odpočinek musí být

Eliška Marková

C G C G F

Bří - ška vši - chni má - me pl - ná, po - stýl - ka je při - pra - ve - ná. Od - po - či - nek

C G C

mu - sí být, le - hni si a za - čni snít.

Obrázek 13 - Odpočinek musí být

Tato píseň je vhodná pro chvíli, kdy učitelka ukládá děti do postýlek a připravuje je na odpočinek po náročném dni. Píseň by učitelka měla zpívat s určitou lehkostí, aby děti uklidnila a přinesla jim tak klidnou atmosféru před odpočíváním.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala problematikou hudebních tradic a rituálů ve výchově dětí předškolního věku. V první části práce jsem se zabývala tradicemi, které nás provázejí po celý rok. Pro lepší přehlednost jsem tradice rozdělila dle ročních dob, kde jsem uvedla i jednotlivé nápady, jak zapojit hudební činnosti do práce s tradicemi, což by mohlo být velkým přínosem pro začínající, ale i stávající učitelky mateřských škol. Uvádím zde i podstatné informace o tom, jak moc jsou tradice pro předškolní děti důležité a do přílohové části jsem vložila několik písní pro jednotlivé roční doby. Dále jsem se zabývala hudebními rituály v mateřských školách. V této kapitole jsem popsala důležitost rituálů a to, jak by se s nimi dalo v mateřských školách pracovat. Kapitulu jsem obohatila o vlastní fotografie z mateřské školy, kde pracuji. V neposlední řadě jsem se zaměřila na specifika hudebních činností, kde jsem dále uvedla, jaký vliv hudba na dítě má. V části výzkumné jsem zjišťovala, zda učitelky s tradicemi a rituály pracují. Bylo zjištěno, že v mnoha mateřských školách se s rituály a tradicemi pracuje a velké množství učitelek při práci využívá hudební činnosti. V teoretické části se ukázalo, že jsou tradice a rituály pro dítě velkým přínosem, což se potvrdilo i v praktické části, kdy učitelky uváděly, proč jsou dle nich tradice a rituály pro děti tak významné. Poslední část bakalářské práce je obohacena sborníkem rituálových písní z vlastní tvorby, který by se mohl stát pomocníkem učitelek mateřských škol.

Zpracováním této bakalářské práce jsem si rozšířila odborné a pedagogické znalosti z oblasti předškolního vzdělávání, hudební výchovy a naší kultury. Pokusila jsem se práci zpracovat tak, aby mohla být využívána v praxi budoucími i současnými učitelkami mateřských škol a přinesla jim přehledné informace o využití hudebních tradic a rituálů.

RESUMÉ

Svou bakalářskou práci jsem zaměřila na tradice a rituály ve výchově dětí předškolního věku, které mohou být realizovány skrze hudební činnosti. Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké zmínky již existují na dané téma, zda jsou hudební tradice a rituály pro dítě něčím významné a jaký vliv mají na jeho vývoj. V první části práce se zabývám teorií tradic, které jsem rozdělila dle ročních dob a dále teorií rituálů, které hrají v mateřských školách velmi důležitou roli. Také jsem uvedla několik námětů, jak tradice a rituály realizovat právě hudební formou. Ve výzkumné části pro mě bylo klíčové zjistit to, jak učitelky v mateřských školách s tradicemi a rituály pracují, zda využívají ke své práci hudební činnosti a jaký význam dle nich rituály a tradice pro dítě mají. Součástí bakalářské práce je sborník rituálových písniček z vlastní tvorby, který by se mohl stát pomocníkem učitelkám mateřských škol, maminkám či tatínkům.

SUMMARY

In this bachelor thesis I focused on traditions and rituals in preschool education of children, which can be realized through musical activities. The aim of this bachelor thesis was to find out what mentions on a given topic already exist, how the musical traditions and rituals are important for a children and how it affects the child's development. I dealt with the theories of traditions in the first part, which I divided according to four seasons and the theories of rituals, which is very important in kindergartens. I also mentioned a few ideas on how to realize traditions and rituals in a musical form. In the research part, it was crucial for me to find out how teachers work with traditions and rituals, whether they use musical activities for their work, and how are traditions and rituals important. Part of the bachelor thesis is a collection of ritual songs of my own work, which could help teachers, mothers or dads.

SEZNAM LITERATURY

1. JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.
2. KAŠČÁK, Ondrej. *Význam a miesto rituálov v pedagogickej teórii a praxi*. Pedagogická orientace 2009, roč. 19, č. 2, s. 38–52. ISSN 1211-4669.
3. KAUFMANN-HUBER, Gertrud. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál, 1998. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-203-3.
4. KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.
5. KRUŽÍKOVÁ, Marie. *Písniček*. Stařeč: INFRA, c2011. ISBN 978-80-86666-35-8.
6. KRUŽÍKOVÁ, Marie. *Písniček II*. Stařeč: Infra, 2010. ISBN 978-80-86666-33-4.
7. KRUŽÍKOVÁ, Marie. *Písniček II*. Stařeč: Infra, 2010. ISBN 978-80-86666-33-4.
8. KUBECOVÁ, Markéta, Marcela PEHELOVÁ, Marie SLAVÍKOVÁ, Veronika RŮŽIČKOVÁ a Hana VÁŇOVÁ. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-332-2.
9. KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vydání páté. Ilustrovala Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0994-2.
10. KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4.
11. LANGMEIER, Josef. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 2., dopl.vyd. Praha: Avicenum, 1991. ISBN 80-201-0098-7.
12. LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3.
13. OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Praha: Portál, 2003. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 80-7178-847-3.
14. PEKÁRKOVÁ, Simona. *Jdu do školy: chytrý pomocník pro děti a rodiče*. Ilustrovala Jana BABOROVÁ. Praha: Fragment, 2017. ISBN 978-80-253-3111-8.
15. PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
16. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
17. RYŠÁNKOVÁ, Dagmar. *Výběr písní pro klavírní improvizaci oboru Učitelství mateřských škol*. 2., rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5726-5.
18. SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.
19. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

20. STEJSKALOVÁ, Kateřina. *Lidové obyčeje a jejich využití v hudebních činnostech v mateřské škole*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická.
21. ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.
22. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009. ISBN 978-80-7346-096-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Komunitní kruh. *Metodický portál RVP - Modul Články* [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html/>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Obrázek 1 - Ranní rituálové zpívání	16
Obrázek 2 - Zahajování ranního kruhu	17
Obrázek 3 - Rituál před odchodem ven	18
Obrázek 4 - Zvoneček už zazvonil	45
Obrázek 5 - Uklizenou třídu máme	46
Obrázek 6 - Uděláme tady kruh.....	47
Obrázek 7 - Máme se tu všichni rádi.....	48
Obrázek 8 - Přejeme si hezký den	49
Obrázek 9 - Jdeme ven	50
Obrázek 10 - Dnes je krásný den.....	51
Obrázek 11 - Sluníčko už svítí	52
Obrázek 12 - U stolečku sedíme.....	53
Obrázek 13 - Odpočinek musí být.....	54
Obrázek 14 - Hřej, sluníčko.....	I
Obrázek 15 - Mamince	I
Obrázek 16 - Sněženka	II
Obrázek 17 - Petrklíč	II
Obrázek 18 - Tři citrónky	III
Obrázek 19 - Skákal pes	IV
Obrázek 20 - Pec nám spadla	IV
Obrázek 21 - Prší, prší	V
Obrázek 22 - Listopad	V
Obrázek 23 - Máme draka	VI
Obrázek 24 - Kapy, kap	VII
Obrázek 25 - Mik - Mikuláš	VIII
Obrázek 26 - Rychle bratři	VIII
Obrázek 27 - Malé vločky	IX
Obrázek 28 - Vrabec	IX
Tabulka 1 - Přehled zadaných a získaných dotazníků.....	30
Tabulka 2 - Počet dětí ve třídě.....	30
Tabulka 3 - Věkové skupiny dětí.....	31
Tabulka 4 - Práce s rituály	32
Tabulka 5 - Přehled využívaných rituálů.....	33
Tabulka 6 - Hudební činnosti využívané při rituálech	35
Tabulka 7 - Práce s tradicemi	36
Tabulka 8 - Přehled hudebních činností využívaných při tradicích	38
Tabulka 9 - Přehled tradic využívaných v MŠ	40
Tabulka 10 - Význam tradic a rituálů	41
Graf 1 - Počet dětí ve třídě zastoupeno v procentech	31
Graf 2 - Využití hudebních činností při rituálech.....	34
Graf 3 - Využití hudebních činností k přiblížení tradic.....	36
Graf 4 - Význam rituálů a tradic.....	42

PŘÍLOHA 1 – JARNÍ PÍSNĚ

52. HŘEJ, SLUNÍČKO

/e¹ – h¹/

Zvolna

Česká

Musical score for 'Hřej, sluníčko' in G major, 2/4 time. The score consists of three staves of music with lyrics underneath. The first staff has a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The second staff has a bass clef and the same key signature. The third staff has a treble clef and the same key signature. The lyrics are: Hřej, sluníčko, hřej, ho-ry, do-ly krej. Po-vy-skoč si vý-še, na té na-ší stře-še ko-lo u-dě-lej.

Obrázek 14 - Hřej, sluníčko

28. MAMINCE

/d¹ – h¹/

Volně

Hudba a slova: O. Rödl

Musical score for 'Mamince' in D major, 2/4 time. The score consists of two staves of music with lyrics underneath. The first staff has a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The second staff has a bass clef and the same key signature. The lyrics are: Ma-min-ko má, k tvé-mu svát-ku ne-su ma-lou ky-tič-ku, a-le za-to vel-kou lás-ku mám pro te-be v sr-díč-ku.

2. Za to, jak se o mne staráš, jsi ve světě nejdražší,
a proto tě, maminko má, mám ze všeho nejradši.

Obrázek 15 – Mamince ⁸¹

⁸¹ RYŠÁNKOVÁ, Dagmar. *Výběr písní pro Klavírní improvizaci oboru Učitelství mateřských škol. 2., rozš.* vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5726-5. s. 19.

SNĚŽENKA

Text a hudba:
Marie Kružíková

1. Vy-rost-la sně-žen-ka, ma-lič - ká, mr - ňa- vá. Ta - ko - vé
sně-žen-ky bý - va - jí, a - ni se do vá - zy
dát ne - da - jí.

2. Hubenou nožičku opírá do sněhu,
ze sněhu peřinku, ze sněhu být.
Zatím je samotná, nechme ji být.

Obrázek 16 – Sněženka ⁸²

PETRKLÍČ

Ne - ní, ne - ní ze že - le - za, pře - ce je to klíč,
o - te - ví - rá brá - nu k jaru, je to pe - tr - klíč.
Jen co rá - no slunce vyj - de všude žlutě rozkveté,
dě - ti, pohleď - te jak hezky je hned na svě - tě.
Pe - tr - klíč, pe - tr - klíč, zi - ma už je pryč,
pe - tr - klíč, pe - tr - klíč, od ja - ra je klíč.

Obrázek 17 - Petrklíč

⁸² KRUŽÍKOVÁ, Marie. *Pisníček*. Stařeč: INFRA, c2011. ISBN 978-80-86666-35-8. s. 16.

PŘÍLOHA 2 – LETNÍ PÍSNĚ

TŘI CITRÓNKY

Autor neznámý

(Doprovod: 4)

Svízně

1. V jed - né mořské pu - sti - ně ztrosko - tal par - ník v hlu - bi - ně,
jenom tři ma - lé ci - trón - ky zů - sta - ly na hla - di - ně.

R. Rýbaroba, rýbaroba rýbaroba ču - ču, rýbaroba, rýbaroba, rýbaroba ču - ču,
rýbaroba, rýbaroba, rý - ba - ro - ba ču - ču, zů - sta - ly na hla - di - ně.

The musical score is written in G major, 4/4 time. It consists of four staves. The first staff contains the first line of the melody with lyrics. The second staff continues the melody with lyrics. The third staff contains a rhythmic accompaniment for the chorus. The fourth staff continues the melody with lyrics. Chords are indicated above the notes: C, Am, Dm, G7, C, Am, Dm, G7, C, Am, Dm, G7, C, Am, Dm, G7, C, Am, Dm, G7, C.

2. Jeden z nich povídá: "Přátelé, netvařte se tak kysele,
vždyť je to přece veselé, že nám patří moře celé."

R.

3. A tak se citrónky plavily dál, jeden jim k tomu na kytaru hrál,
a tak se plavily do dále, až na ostrov korálový.

R.

4. Tam je však stihla nehoda zlá, byla to mořská příšera,
sežrala citrónky i s kůrou, zakončila tak baladu mou.

R.

Obrázek 18 - Tři citrónky

5. SKÁKAL PES

/e¹ – h¹/

Vesele

Česká

Musical score for 'Skákal pes' in D major, 2/4 time. The melody is written on a treble clef staff. The lyrics are: Ská - kal pes přes o - ves, přes ze - le - nou lou - ku, šel za ním my - sli - vec, pé - ro na klo - bou - ku. Chords are indicated above the notes: D, D, D, /H/dis, A /Emi/ on the first line, and A7, A7, A, D on the second line.

2. Pejsku náš, co děláš,
žes tak vesel stále?
„Řek bych vám, nevím sám.“
Hop – a skákal dále.

3. Ten náš pes skákal dnes,
skákal také včera;
bude as skákat zas
zítra do večera.

Obrázek 19 - Skákal pes

PEC NÁM SPADLA

Česká

(Doprovod: 5, 4)

Musical score for 'Pec nám spadla' in C major, 2/4 time. The melody is written on a treble clef staff. The lyrics are: 1. Pec nám spad-la, pec nám spad-la, kdo-pak nám ji po-sta-ví, sta - rý pe - cař ne - ní do - ma a mla - dý to ne - u - mí. Chords are indicated above the notes: C, G7, and C. Fingerings are indicated with numbers 1 and 5. A guitar chord diagram for C is shown above the first staff.

2. Zavoláme na dědečka, ten má velké kladivo,
dá do toho čtyři rány a už je to hotovo.

Obrázek 20 - Pec nám spadla

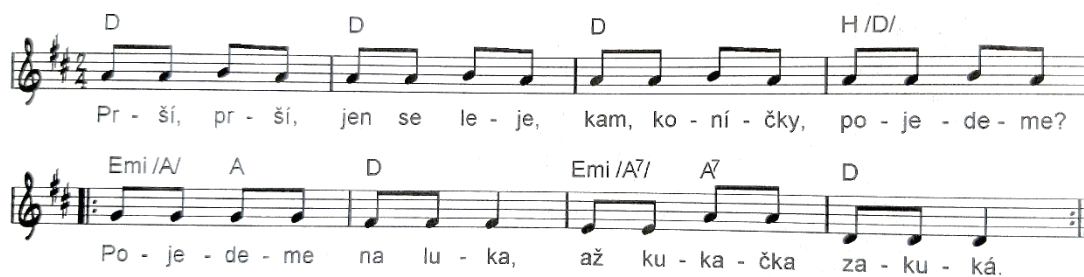
PŘÍLOHA 3 – PODZIMNÍ PÍSNĚ

31. PRŠÍ, PRŠÍ

/d¹ – h¹/

Živě, lehce

Česká

Pr - ší, pr - ší, jen se le - je, kam, ko - ní - čky, po - je - de - me?
Po - je - de - me na lu - ka, až ku - ka - čka za - ku - ká.

2. Kukačka už zakukala, má panenka zaplakala.
Kukačko, už nekukej, má panenke, neplakej!

Obrázek 21 - Prší, prší

Listopad

PODZIMNÍ PÍSNĚ

Li - sto - pad, li - sto - pad, lí - ste - ček mi na dlaň pad,
zla - tý lís - tek z ja - vo - ra, zi - ma už jde do dvo - ra.

Obrázek 22 – Listopad

MÁME DRAKA

Marie Kružíková

F C F C

1. Má-me dra-ka na pro-váz-ku, maš-lič-ky má na o-cás-ku.
2. Slu-níč-ko mu za-má-va-lo, chvil-ku si s ním po-ví-da-lo,

F B C F

Když to ví-tr do-vo-lí, pus-tí-me ho na po-li.
ob-le-tě-li ce-lou zem - teď zas mu-sí zpát-ky sem.

Ref. F C F B C B C F

Leť dráč-ku do ne-be, poč-ká-me tu na te-be,
na te-be.

Obrázek 23 - Máme draka⁸³

⁸³ KRUŽÍKOVÁ, Marie. *Písniček III*. Stařeč: Infra, 2014. ISBN 978-80-86666-51-8. s. 40.

16. KAPY, KAP

/d¹ – a¹/

Lehce

Hudba a slova: R. Hrček

Ka - py, ka - py, kap, je tu vel - ký mrak.

Prv - ní ka - pky do - lů le - tí, ho - nem bě - žte do - mů, dě - ti.

Ka - py, ka - py, kap, je tu vel - ký mrak.

2. Klapy, klapy, klap, padly na okap.

Krup je plno jako hrachu
a to všechno z toho mraku.

Klapy, klapy, klap, padly na okap.

3. Bum a bum a bum, až se zatřás dům.

Copak se to přihodilo?
Někde blízko uhodilo.

Bum a bum a bum, až se zatřás dům.

Obrázek 24 – Kapy, kap⁸⁴

⁸⁴ RYŠÁNKOVÁ, Dagmar. *Výběr písní pro Klavírní improvizaci oboru Učitelství mateřských škol. 2., rozš.* vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5726-5. s. 13.

PŘÍLOHA 4 – ZIMNÍ PÍSNĚ

87. MIK – MIKULÁŠ

/c¹ – a¹/

Vesele

Hudba a slova: Božena Viskupová

Mik - Mi- ku, Mik - Mi- ku, Mi - ku - láš při - šel s čer- tem na ko - láč,
 Mik - Mi- ku, Mik - Mi- ku, Mi - ku - láš při - ne - sli nám zim - ní čas.

Obrázek 25 - Mik – Mikuláš⁸⁵

RYCHLE, BRATŘI

Česká (Doprovod: 1)

Allegro

Ry- chle, bra- tři, ry- chle vstá- vej - me, do Be- tlé- ma
 ho- nem chvá- tej - me. Da- ry s se- bou vez- mě- me a Je- žíš- ka
 Dud- laj, dud- laj dud- laj- dá, dud- laj, dud- laj,
 po- zdrav - me, tak- to je- mu zvuč - ně za - hraj - me:
 dud - laj - dá, tak- to je- mu zvuč - ně za - hraj - me!

Obrázek 26 - Rychle bratři

⁸⁵ RYŠÁNKOVÁ, Dagmar. *Výběr písní pro Klavírní improvizaci oboru Učitelství mateřských škol. 2., rozš.* vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5726-5. s. 49.

MALÉ VLOČKY

Marie Kružíková

C G A F G C

1. Vel-mi jem - ně, po - ta - jí, ma-lé vloč-

G A F

-ky pa - da - jí. Co nám to u - dě - la -

G F G C G C

-ly? Chod-ní-ky po - sy - pa - ly.

2. Vločky jsou větší, větší,
blíží se nebezpečí.
Blíží se do ulice
sněhová metelice.

3. Sněhu veliká hora
najednou spadla shora.
Po usilovné práci
jsou z hory sněhuláci.

Obrázek 27 - Malé vločky⁸⁶

Vrabc

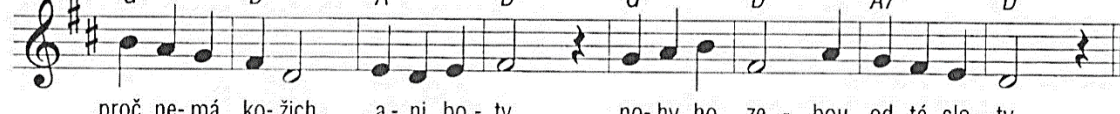
ZIMNÍ PÍSNĚ

D A D

Na-ří-ka-l vra-bec na zi-mu, proč ne-má do-ma pe-ří-nu,

G D A D G D A7 D

proč ne-má ko-žich a- ni bo- ty, no-hy ho ze - bou od té slo - ty.

Obrázek 28 – Vrabc⁸⁷

⁸⁶ KRUŽÍKOVÁ, Marie. *Písniček II*. Stařeč: Infra, 2010. ISBN 978-80-86666-33-4. s. 22.

⁸⁷ KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vydání páté. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0994-2. s. 125.

PŘÍLOHA 5 – FORMULÁŘ DOTAZNÍKU

Hudební tradice a rituály v mateřských školách

Dobrý den,

Jmenuji se Eliška Marková a jsem studentkou 3. ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.

Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění krátkého dotazníku, kterým mi pomůžete k vypracování mé bakalářské práce na téma Hudební tradice a rituály ve výchově dětí předškolního věku. Dotazník je anonymní, obsahuje 11 otázek a bude použit pouze k účelům zpracování bakalářské práce.

Předem velice děkuji za Váš čas a ochotu!

[SPUSTIT DOTAZNÍK](#)

1. Kolik dětí je ve Vaší třídě?*

Vyberte jednu odpověď.

1 - 10

11 - 20

21 - 30

30 a více

2. Jakou věkovou skupinu ve třídě máte?*

Prosím uveďte věk dětí.

Napište jedno nebo více slov...

500

3. Pracujete ve třídě s rituály?*

Vyberte jednu odpověď.

Ano

Ne

4. Pokud ano, při jakých příležitostech?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí, u odpovědi "Jiné..." uveďte, jaké činnosti máte na mysli.

Pozdrav

Úklid

Hygiena

Příprava na vycházku

Příprava na jídlo

Příprava na spaní a odpočinek

Loučení

Jiné ...

5. Využíváte při práci s rituály hudební činnosti?*

Vyberte jednu odpověď

Ano

Ne

6. Pokud ano, jaké to jsou?*

Vypište prosím jednotlivé činnosti.

Napište jedno nebo více slov...

500

7. Pracujete ve třídě s tradicemi?*

Vyberte jednu odpověď.

 Ano Ne**8. Pokud ano, využíváte hudební činnosti k přiblížení tradic?***

Vyberte jednu odpověď.

 Ano Ne**9. Jakými hudebními činnostmi dětem tradice přibližujete?***

Vyberte jednu nebo více odpovědí, u odpovědi "Jiné..." prosím uveďte konkrétní činnost.

 Zpěv písně Poslech písně Rytmizace Práce s básničkou Tanečky Jiné...

10. S jakými tradicemi nejčastěji pracujete?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí, u odpovědi "Jiné..." prosím uveďte jakou tradici myslíte.

Vánoce

Velikonoce

Masopust

Tři králové

Svatý Martin

Svatý Mikuláš

Jiné...

11. Jaký význam mají podle Vás tradice a rituály pro dítě?*

Prosím popište.

Napište jedno nebo více slov...

500